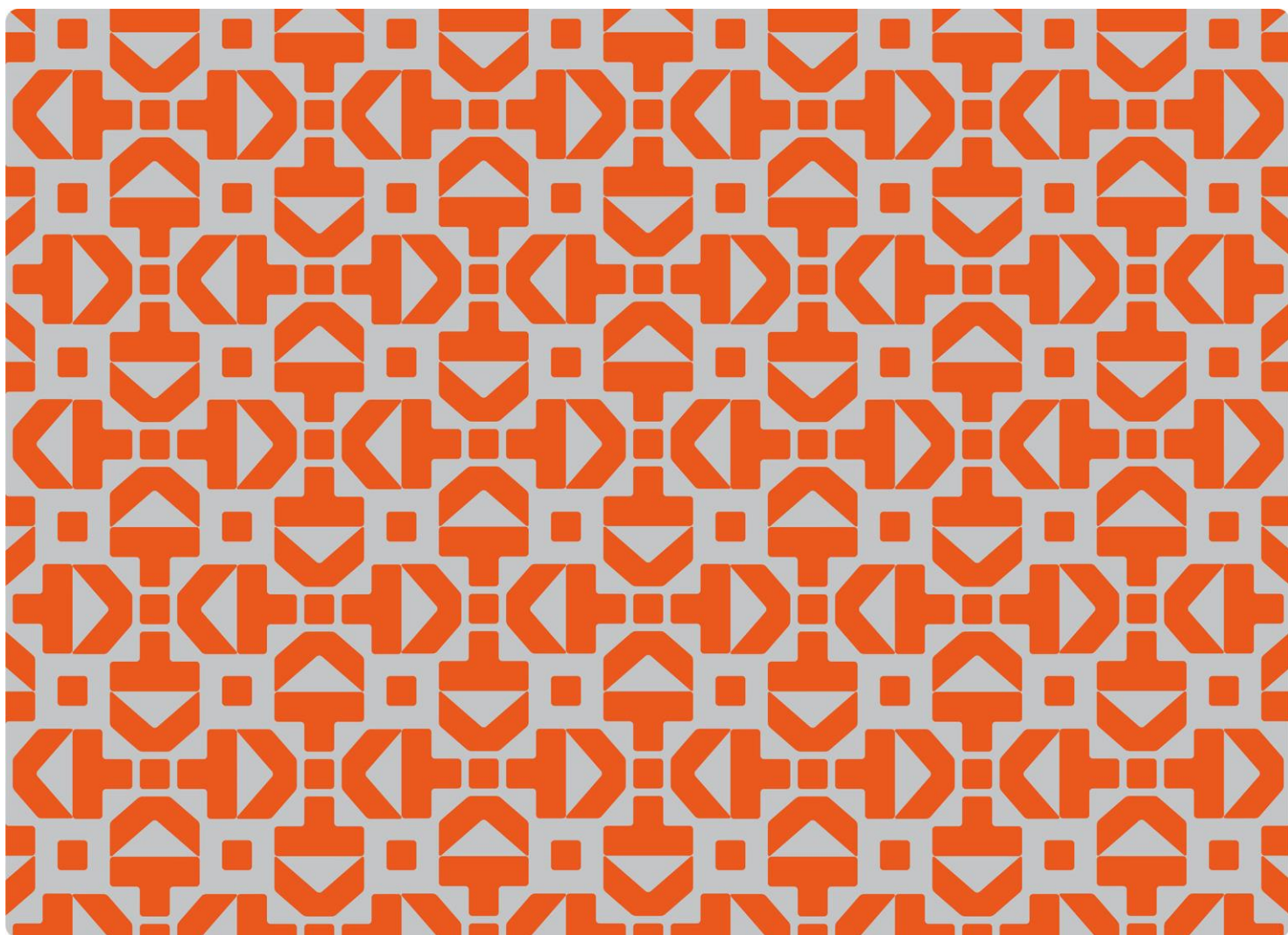

Kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen

Faglige vurderinger

Kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen

Faglige vurderinger

Redaktør:

Ingjerd Espolin Gaarder

Forfattere:

Gry Eilen Bakke

Petra Røise (Universitetet i Sørøst-Norge)

Torild Schulstok (Universitetet i Innlandet)

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	4
1. Innledning.....	5
1.1 Bakgrunn.....	5
1.2 Ny opplæringslov	6
1.3 Om begrepsbruk.....	6
2. Utviklingsprosessen, involvering og forankring	6
2.1 FoU-grupper	7
2.2 Referanseteam.....	8
2.3 Involvering og forankring for øvrig.....	8
3. Kunnskapsgrunnlag	8
3.1 De tverrsektorielle kompetansestandardene for karriereveiledning	9
3.2 Kunnskapsgrunnlag	10
3.3 Faglig arbeid i FoU-gruppene.....	11
4. Innspillprosessen.....	11
4.1 Innspill og tilbakemeldinger fra feltet	12
5. Faglige forslag til kompetansestandarder	12
5.1 Karriereveilederen	13
5.1.1 Faglige begrunnelser og vurderinger	14
5.2 Utdanningsvalglæreren.....	17
5.2.1 Faglige begrunnelser og vurderinger	18
6. Videre spredning og bruk.....	21
6.1 Forslag til tiltak fra feltet	21
6.2 Vurderinger av videre innsats	22
Referanser.....	24
Vedlegg	25

Sammendrag

Dette fagnotatet er utarbeidet som del av arbeidet med å utvikle kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen, et oppdrag Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) har fått av Kunnskapsdepartementet. Det er utviklet to sett med kompetansestandarder: ett for utdanningsvalglæreren og ett for karriereveilederen/utdannings- og yrkesrådgiveren.

HK-dir har i samarbeid med to fageksperter, Torild Schulstok (INN) og Petra Røise (USN), ledet utviklingsarbeidet. I tillegg har to FoU-grupper (forskning- og utviklingsgrupper) og et bredt sammensatt referanseteam vært involvert i utviklingen. Forslagene til kompetansestandarder ble sendt på innspillrunde høsten 2023. Kunnskapsdepartementet godkjente kompetansestandardene våren 2024. Kompetansestandardene presenteres i sin helhet på HK-dir sine nettsider¹ og er også vedlagt i vedlegg 1 og 2. Fagnotatet inneholder bakgrunn, kunnskapsgrunnlag og noen av de faglige vurderingene fra arbeidet. Som del av oppdraget ble HK-dir også bedt om å gi anbefaling om videre spredning og bruk. I kapittel 6 presenterer vi forslag til videre innsats og tiltak.

Videre innsats og tiltak

Kompetansestandardene for karriereveilederen og utdanningsvalglæreren angir ikke noe nivå for formell kompetanse, men vil likevel kunne være et godt utgangspunkt både i forbindelse med rekruttering og kompetanseheving, fordi de tydeliggjør innholdet i kompetansen. Dersom man fra statlig hold setter inn tiltak for spredning og implementering rettet mot begge skoleslag, vil standardene kunne stimulere til økt etterspørsel etter videreutdanning, noe som er viktig for å øke kompetansen og kvaliteten i karriereveiledningstilbudet. Tiltak fra statlig hold vil også kunne øke forståelsen for faget og karriereveiledningens plass i skolens samfunnsoppdrag, noe som kan øke sjansen for prioritering til videreutdanning fra skoleeiers side. HK-dir vil derfor i tiden som kommer fokusere på følgende tiltak:

- tilgjengeliggjøre kompetansestandardene på HK-dirs nettside
- synliggjøre kompetansestandardene gjennom kommunikasjon og formidling på egne arrangementer og ute i regionene, på Veilederforum.no, i sosiale medier mv.
- støtte skoleeierne og skoler i å ta dem i bruk, blant annet gjennom utvikling av digitale støtteressurser i *Kvalitetslaboratoriet*²
- søke å stimulere til videre utvikling av utdanningstilbudet for karriereveiledere og lærere i faget utdanningsvalg
- styrke og støtte det brede arbeidet med kvalitet i karriereveiledning i skolen, med det formål å skape oppmerksomhet om, og gjøre erfaringer med, kompetanseutvikling og kvalitetsarbeid i tjenestene
- videreutvikle kunnskapsgrunnlaget om karriereveiledning i skolen
- koordinere aktivitet og tiltak med Utdanningsdirektoratet, der det er nødvendig

Tiltakene må gjennomføres i dialog og samarbeid med skoleeiere, praksisfeltet og universitet og høyskoler, og omfanget vil være avhengig av bevilgninger og ressurser hos HK-dir.

¹ [Kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen | HK-dir](#)

² Kvalitetslaboratoriet: [Hjem](#) | [Kvalitet i karriereveiledning](#)

1. Innledning

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) har nasjonalt systemansvar for de offentlige karriereveiledningstjenestene i Norge. Målet er å øke tilgangen til karriereveiledning, styrke kvaliteten og bidra til likeverdige tilbud for unge og voksne i alle livsfaser.

HK-dir har siden 2021 også det faglige ansvaret for karriereveiledning i ungdomsskolen og i videregående opplæring, og jobber for at elevene skal få et helhetlig og likeverdig tilbud om karriereveiledning og karrierelæring av god kvalitet gjennom hele skolegangen.

Utdanningsdirektoratet har ansvaret for opplæringsloven og for læreplaner i faget utdanningsvalg, yrkesfaglig fordypning og arbeidslivsfaget. Rådgivning om utdannings- og yrkesvalg er hjemlet i § 16-1 i opplæringsloven. Utdanningsdirektoratet har også det faglige ansvaret for den delen av rådgivningstjenesten som omhandler rådgivning om sosiale og personlige forhold.

1.1 Bakgrunn

HK-dir fikk i tildelingsbrevet fra Kunnskapsdepartementet for 2022 i oppdrag å starte arbeidet med å utvikle kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen basert på Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning (oppdrag nr. 2022-003). Av oppdraget går det frem at «arbeidet skal være en inkluderende og involverende prosess, som sikrer forankring i skolen». I tillegg til å utvikle forslag, ble direktoratet bedt om å gi anbefaling om videre spredning og bruk. Oppdraget har gått over to år (2022-2023). Kompetansestandardene ble godkjent av departementet og offentliggjort i juni 2024.

Oppdraget om å utvikle kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen er ett av tiltakene i Meld St. 21 (2020-2021) *Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden*, der det står at «Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning er et verktøy for å videreutvikle kvaliteten i karriereveiledningen i VGO. Det er imidlertid behov for mer innsikt i hvordan tilbudet kan utvikles, slik at det sikrer elevene god karriereveiledning og tilstrekkelig karrierekompetanse». I meldingen står det videre at «regjeringen vil utvikle kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen basert på det nasjonale kvalitetsrammeverket».

Oppdragets intensjon er en styrking av karriereveiledning i skolen. I meldingen sier regjeringen: «For å sikre at elever i VGO har gode forutsetninger for å gjøre valg og håndtere fremtidige overganger i utdanning og arbeid, er både tilgangen til og kvaliteten på karriereveiledningstilbudet avgjørende. Karriereveiledning kan forebygge og motvirke feilvalg, omvalg og frafall.» Meldingen peker videre på betydningen av kompetansenivået hos de som jobber med karriereveiledning i skolen: «De som jobber med karriereveiledning i skolen, må ha tilstrekkelig og relevant kompetanse, slik at tilbudet kan få god kvalitet.»

En rekke rapporter og utredninger har over flere år pekt på betydningen av kompetanse for de som jobber med karriereveiledning i skolen. Vi omtaler disse i kapittel 3.

1.2 Ny opplæringslov

I forbindelse med utformingen av ny opplæringslov, har spørsmålet om det skal formuleres egne regler (kompetansekrav) for de som jobber med karriereveiledning i skolen, vært oppe. Med den nye loven (vedtatt våren 2023), ble det avklart at det ikke blir utformet slike regler. Loven trådte i kraft 1. august 2024. I Prop. 57 L (2022–2023): *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*³ pekes det på at kommunene og fylkeskommunene har ansvar for å finne ut hvilken kompetanse skolene må ha tilgang til for å gi et godt tilbud til elevene. Dette følger av den generelle paragrafen 17-1: «Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for rett og nødvendig kompetanse i skolen.»

Departementet skriver i lovproposisjonen side 409 at «retteleiekompetansestandardar for dei som skal gi elevane rådgiving om utdannings- og yrkesval i skolen, basert på det nasjonale kvalitetsrammeverket for karriererettleiing, vil vere eit meir fleksibelt verkemiddel enn lovfesta kompetansekrav». I proposisjonen pekes det i denne sammenheng også på at et forbedret og videreutviklet videreutdanningstilbud vil kunne bidra til å øke kvaliteten i tjenestene.

1.3 Om begrepsbruk

I ny opplæringslov § 16-1 brukes begrepet *rådgiving om utdannings- og yrkesvalg*. I dette fagnotatet og i kompetansestandardene for karriereveiledning i skolen, har vi i hovedsak valgt å benytte begrepet *karriereveiledning*, for å tydeliggjøre sammenhengen med den tverrsektorielle, faglige begrepsbruken og de andre offentlige karriereveiledningstjenestene.

Det er imidlertid viktig å være klar over, at dette refererer til samme tjeneste som i opplæringsloven og i mange kommuner og fylkeskommuner omtales som utdannings- og yrkesrådgivning.⁴

2. Utviklingsprosessen, involvering og forankring

I arbeidet med å utvikle kompetansestandarder for skolen har HK-dir lagt en bred forståelse av karriereveiledning til grunn, der karriereveiledning og karrierelæring kan foregå på flere ulike måter og arenaer og er et samarbeid mellom ulike personer og instanser. Karriereveiledningstilbudet i skolen omfatter både individuell veiledning som karriereveileder tilbyr, undervisning i faget utdanningsvalg i ungdomsskolen og karrierelæringsaktiviteter i andre fag, som skolen legger til rette for. Også arbeidslivet og andre aktører utenfor skolen, kan være involvert i karrierelæringen.

I Fullføringsreformen⁵ blir overganger mellom skoleslag vektlagt: «Karriereveiledning er nøkkelen til å gjøre gode valg for både ungdom og voksne. (...) Det er derfor viktig at unge og voksne både får god veiledning når de skal gjøre valg om VGO, valg underveis i opplæringsløpet og om videre

³ [Prop. 57 L \(2022–2023\) - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

⁴ I dette fagnotatet brukes begrepene karriereveiledning og karriereveileder for det som omtales som utdannings- og yrkesrådgivning og utdannings- og yrkesrådgiver.

⁵ [Meld. St. 21 \(2020–2021\)](https://www.regjeringen.no)

utdanning.» Faget utdanningsvalg står sentralt i karriereveiledningen i ungdomsskolen. Og på bakgrunn av oppdraget og faglige vurderinger, besluttet HK-dir at det var behov for å utvikle to separate forslag: ett for karriereveilederen og ett for utdanningsvalglæreren.

Kompetansestandardene for utdanningsvalglæreren gjelder for de som underviser i faget utdanningsvalg på ungdomsskolen. Kompetansestandardene for karriereveilederen gjelder for karriereveiledere som jobber i ungdomskoler og videregående skoler. Ifølge ny opplæringslov skal fylkeskommunen også sørge for karriereveiledning for lærlinger. Det er ikke gitt føringer for hvor eller av hvem lærlinger skal motta karriereveiledning. Kompetansestandardene for karriereveilederen kan være nyttige også for dem som skal veilede lærlinger, enten de jobber i skolen eller for eksempel på et karrieresenter.

Begge settene med kompetansestandarder bygger på de tverrsektorielle kompetansestandardene i Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning, men det er gjort tilpasninger for skolen. Kompetansestandardene er anbefalte faglige standarder, ikke kompetansekrav for karriereveiledere eller lærere i faget utdanningsvalg, jamfør punkt 1.2 ovenfor. Kompetansestandardene for karriereveilederen i skolen og utdanningsvalglæreren er tilgjengelige på HK-dir sine nettsider⁶ og er vedlagt i vedlegg 1.

HK-dir har ledet utviklingsarbeidet og samarbeidet med to fagekspertter fra høyere utdanning, Torild Schulstok ved Universitetet i Innlandet og Petra Røise ved Universitetet i Sørøst-Norge.⁷ I tillegg har to FoU-grupper (forskning- og utviklingsgrupper) og et bredt sammensatt referanseteam vært involvert i utviklingen. For å imøtekomme føringen om at oppdraget skulle gjennomføres med bred involvering og være en inkluderende prosess som sikrer forankring i skolen, har HK-dir dessuten involvert sentrale aktører på karriereveiledningsfeltet og i skolen, og fått tilbakemeldinger fra praktikere, ledere og andre aktører på systemnivå.

2.1 FoU-grupper

Formålet med å opprette to FoU-grupper, var å komme nærmere en forståelse av kompetansebehov for henholdsvis karriereveilederen i skolen og læreren i faget utdanningsvalg. Deltakere i de to gruppene ble invitert til å bidra fra egen praksis for å utforske kompetanseområder og kompetansebeskrivelser med utgangspunkt i de tverrsektorielle kompetansestandardene. Det ble lagt innsats i å finne deltagere som hadde bred erfaringsbakgrunn fra feltet, og som samtidig hadde interesse for, og kompetanse til, å jobbe analytisk med problemstillingene.

FoU-gruppen som skulle arbeide med kompetansestandardene for karriereveilederen i skolen, ble sammensatt av to karriereveiledere fra ungdomsskolen, en karriereveileder fra videregående skole, en høgskolelektor med lang erfaring som karriereveileder i ungdomsskolen og utvikler av faget utdanningsvalg i sin region, og en høgskolelektor med lang erfaring som karriereveileder fra

⁶ [Kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen | HK-dir \(hkdir.no\)](https://www.hkdir.no)

⁷ Torild Schulstok er førstelektor ved INN. Petra Røise er førsteamanuensis ved USN.

videregående skole. Deltakerne ble hovedsakelig rekruttert gjennom nettverk, og siden vi ønsket fysiske arbeidsmøter, la vi av praktiske årsaker opp til en mest mulig lokal/regional forankring.

Når det gjaldt FoU-gruppen for utdanningsvalglæreren, ble deltakere rekruttert gjennom nettverket til fagekspertene, HK-dir og i noen tilfeller foreslo deltakere selv flere mulige deltakere. Vi forsøkte å rekruttere i utdanningsvalglærere, som ikke var karriereveiledere i tillegg, for å få tilgang på lærerens forståelse av kompetanse i faget. Dette viste seg å være utfordrende. Til slutt representerte deltakere i FoU-gruppen både karriereveiledere i ungdomsskole som underviste i faget og en avdelingsleder som også var lærer og karriereveileder.

2.2 Referanseteam

HK-dir opprettet høsten 2022 et bredt sammensatt referanseteam der alle fylkene hadde minst én representant. Referanseteamet bestod av 24 personer, som til sammen dekket følgende roller: karriereveiledere i ungdomsskole og videregående skole, lærere i faget utdanningsvalg, skoleledere (rektorer fra begge skoleslag og ledere fra elevtjenesten), samt karriereveiledere og ledere ved de offentlige karrieresentrene, som jobber inn mot skoler. Deltakerne ble foreslått og rekruttert gjennom Nettverk for karriereveiledning i fylkeskommunene (NKF).

Hovedoppgavene til referanseteamet var å beskrive erfaringer fra egen praksis (såkalt praksisfortellinger), og å gi skriftlige og muntlige tilbakemeldinger og innspill til forslagene som ble utarbeidet. Referanseteamet ble også invitert til å delta i diskusjonen av sentrale temaer og utfordringer i etterkant av innspillprosessen.

Formålet med referanseteamet var å forankre utviklingsarbeidet i alle fylkeskommuner og sikre deltakelse fra hele landet, i tillegg sikre representasjon fra aktører på ulike nivåer, slik at mange ulike perspektiver og kompetansebehov ble belyst.

2.3 Involvering og forankring for øvrig

Underveis i utviklingsprosessen har HK-dir informert og ved behov involvert sentrale aktører som Utdanningsdirektoratet, Fylkesdirektørkollegiet for kompetanse og utdanning (FKU), Nettverk for karriereveiledning i fylkeskommunene (NKF) og sentrale aktører i kommunene etc. HK-dir har også orientert om oppdraget i Nasjonalt forum for karriereveiledning i flere runder, der blant annet partene i arbeidslivet, Rådgiverforum Norge og Elevorganisasjonen er representert.

I tillegg holdt HK-dir feltet informert gjennom å bruke kanaler som nyhetsbrev, Facebook og Veilederforum.no. HK-dir orienterte om oppdraget på en rekke møtearenaer og konferanser på feltet, for eksempel på Rådgiverforums landskurs, på møter med Forum for karriereveiledning i grunnopplæringa (FKG), på regionale samlinger for karriereveiledere/rådgivere etc.

3. Kunnskapsgrunnlag

I oppdraget fra KD var det et premiss at utviklingen av kompetansestandarder for karriereveiledning i skolen skulle baseres på Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning. I tillegg har HK-dir

innhentet oppdatert kunnskap knyttet til utviklingen av kompetansestandarder i andre sammenlignbare land, og benyttet annet relevant kunnskapsgrunnlag, rapporter og undersøkelser. En sentral del av kunnskapsgrunnlaget, og som ligger til grunn for kompetansestandardene, er arbeidet som ble gjort i FoU-gruppene, der formålet var å komme nærmere en forståelse av kompetansebehovet for henholdsvis karriereveilederen i skolen og utdanningsvalglæreren.

3.1 De tverrsektorielle kompetansestandardene for karriereveiledning

Kompetansestandarder for karriereveiledning er én av fire deler i Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning.⁸ Disse kompetansestandardene er tverrsektorielle og gir en oversikt over hvilken kompetanse de som jobber med karriereveiledning, bør ha. Kompetansestandardene angir syv kompetanseområder, som til sammen gir en detaljert beskrivelse av hva en karriereveileder bør ha av kompetanse. Hvert kompetanseområde har en innledning med en kort, overordnet beskrivelse av området. Deretter følger en detaljert beskrivelse av innholdet i kompetanseområdet, som er selve kjernen i en karriereveileders kompetanse.

Illustrasjon 1: Modellen gir en oversikt over de sju kompetanseområdene i de tverrsektorielle kompetansestandardene.

Kompetanseområdene bygger på det anerkjente, internasjonale kompetanserammeverket NICE⁹, men er bearbeidet og tilpasset norske forhold. Hvert kompetanseområde er delt inn i delkompetanser innenfor *kunnskap*, *ferdigheter* og *generell kompetanse*, slik det gjøres i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR)¹⁰ og som brukes i høyere utdanning i Norge.

Norsk karriereveiledningspraksis har sterke røtter i en bred veiledningspedagogisk tilnærming, der kunnskap om og grunnleggende ferdigheter i lærings- og endringsarbeid vektlegges. Profesjonell karriereveiledning forutsetter også karriereteoretisk og metodisk kompetanse som kan

⁸ [Kvalitet i karriereveiledning | HK-dir \(hkdir.no\)](https://www.hkdir.no/kvalitet-i-karriereveiledning)

⁹ NICE (2012), NICE (2016) [NICE Handbook II]

¹⁰ Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e579f913fa1d45c2bf2219afc726670b/nkr.pdf>

komplementere generell veiledningskompetanse. I sammensettingen av de sju kompetanseområdene er det derfor forsøkt å finne fram til en god balanse mellom generell og tverrfaglig veiledningskompetanse, og det som er karrierefaglig spesifikt.

En hensikt med de tverrsektorielle kompetansestandardene er å inspirere til en kontinuerlig kompetanseutvikling. Det er derfor laget to nivåer, *kompetent* og *spesialisert*. Dersom en karriereveileder har oppnådd kompetent-nivået på de fleste områder, vil han/hun fortsatt kunne strekke seg etter høyere kompetanse som spesialisert. Standardene opererer altså med to nivåer, men de kommer ikke i to utgaver. De to nivåene er i stedet definert gjennom beskrivelser av i hvor stor grad, eller hvor godt, en karriereveileder oppfyller kompetansestandardene.¹¹

3.2 Kunnskapsgrunnlag

Som en del av arbeidet med dette oppdraget, har HK-dir innhentet ny kunnskap. Høsten 2022 fikk Tristram Hooley, professor i karriereveiledning ved Høgskolen Innlandet og University of Derby, i oppdrag å undersøke hva Norge kan lære av internasjonalt arbeid med kompetansestandarder for skolen. Undersøkelsen er en referanse for arbeidet med kompetansestandardene, og har gitt oss mulighet til å trekke på erfaring fra land som det er naturlig for Norge å sammenligne seg med på grunn av kulturelle, utdanningsmessige og politiske fellestrekk, og fordi disse landene har velutviklede systemer for karriereveiledning. Rapporten finnes i sin helhet på HK-dir sin hjemmeside.¹²

- *Exploring the roles, qualifications and skills of career guidance professionals in schools* (Hooley, T. 2022)

Andre rapporter som var sentrale i arbeidet med dette oppdraget, er:

- [Profesjonell karriereveiledning i skolen - undersøkelse av utdanningstilbudet innen karriereveiledning](#) (Bakke m.fl. 2023)
- [Kompetente karriereveiledere i skolen – en undersøkelse av kompetanseutvikling gjennom videreutdanninger i karriereveiledning](#) (Schulstok m.fl. 2023)
- [Kvalitet i karriereveiledning i skolen - en undersøkelse av kvalitet og kvalitetsutvikling i karriereveiledning i skolen](#) (Mordal m.fl. 2022)
- [Nye ambisjoner for karriereveiledning i skolen - et utviklingsarbeid i samarbeid med praksis](#) (Holm-Nordhagen m.fl. 2023)

Vektleggingen av kompetansen til de som jobber med karriereveiledning i skolen, er også forankret i NOU 2016:7 Norge i omstilling - karriereveiledning for individ og samfunn. Der ble betydningen av

¹¹ Begrepet kompetent står for en minimumsstandard, om enn i form av høy kompetanse, mens spesialisert står for fordypning, enten innenfor ett av kompetanseområdene, eller én eller flere av delkompetansene.

¹² [Rapporter, undersøkelser og statistikk | HK-dir \(hkdir.no\)](#)

kompetanse for de som jobber med karriereveiledning i skolen framhevet, og utvalget kom med flere forslag knyttet til dette.

3.3 Faglig arbeid i FoU-gruppene

FoU-gruppene ble dannet med representanter fra praksisfeltet, og fungerte som en arena der direktoratet, fagekspertene og praksisfeltet i fellesskap utforsket behovet for kompetanse og diskuterte sentrale spørsmål. I FoU-gruppene ble det anvendt ulike arbeidsmetoder og tilnærminger, blant annet elementer fra aksjonslæring, forskningssirkel, samskapende prosesser og kvalitativ analyse. Selv om FoU-gruppene ikke hadde forskning som primær hensikt, var aktivitetene som ble gjennomført av forskningslignende karakter, med mange kvaliteter som forskning kan og bør ha.¹³

Å arbeide med praksisfortellinger som kilde til kunnskap, ble en viktig arbeidsmåte i FoU-gruppene. En praksisfortelling er en beskrivelse av en typisk situasjon eller hendelse fra praksis. Medlemmene i referanseteamet ble bedt om å levere inn en praksisfortelling, enten som praktiker (karriereveileder eller utdanningsvalglærer) eller som leder eller annen rolle knyttet til skolen.

FoU-gruppene fikk i oppgave å lese noen utvalgte praksisfortellinger for å identifisere og reflektere over hvilken kompetanse eller manglende kompetanse som kom til syne. Deltakerne presenterte og diskuterte sine innsikter i FoU-gruppene. Praksisfortellingene fungerte som et verktøy til å analysere og sortere praksishendelser, sette dem i en sammenheng og identifisere viktige delkompetanser.¹⁴

4. Innspillprosessen

HK-dir gjennomførte en bred og inkluderende innspillsprosess. I prosessen ble det lagt vekt på å gjøre det pågående arbeidet og forslagene kjent for fagfeltet.

I tidsrommet 17.09.2023 til 17.10.2023 var det mulig for alle som ønsket det, å gi innspill på de to forslagene til kompetansestandarder i et digitalt innspillskjema. Skjemaet var å finne på HK-dir sin hjemmeside. Det kom inn 21 innspill til forslaget til kompetansestandarder for karriereveilederen og 11 innspill til forslaget til kompetanestandarder for utdanningsvalglæreren.

Fem fysiske innspillmøter ble gjennomført i Trondheim, Tromsø, Vikersund, Sarpsborg og Oslo. Det var medlemmer i Forum for karriereveiledning i grunnopplæringa (FKG) som påtok seg oppgaven med å rekruttere deltakere til disse møtene. De samlet grupper på mellom 10 og 50 deltakere som bestod av karriereveiledere i ungdomsskole og videregående skole, rektorer og ledere fra begge skoleslag, ledere og koordinatore av rådgivernetverkene, ansatte ved karrieresentrene og utdanningsadministrasjonen i fylkeskommunene, faglærere og lærere i faget utdanningsvalg.

¹³ Holmstrand, L., & Härnsten, G. (2003). Förutsättningar för forskningscirklar i skolan. En kritisk granskning. Myndigheten för skolutveckling

¹⁴ Med delkompetanser menes her kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse

Det ble også gjennomført et digitalt innspillmøte med medlemmer i Nettverk for karriereveiledning i fylkeskommunene (NKF), der medlemmene fikk ta med seg flere som har ansvar for og/eller jobber med karriereveiledning i fylkeskommunen. Fylkesdirektørkollegiet for kompetanse og utdanning (FKU) fikk tilsendt forslagene til kompetansestandarder, og HK-dir deltok på et møte med FKU sitt arbeidsutvalg (AU), hvor vi tok imot innspill. HK-dir har også fått skriftlige innspill fra Utdanningsdirektoratet og landstyret i Rådgiverforum Norge.

4.1 Innspill og tilbakemeldinger fra feltet

Samlet sett var det gjennomgående positiv respons på at det er utviklet kompetansestandarder for karriereveiledere i skolen og for utdanningsvalglærere:

«Viktig arbeid for å styrke kvaliteten på karriereveiledningen i skolen. Har stor tro på at dette kan bidra til at flere ungdommer tar gode valg og dermed forhindrer frafall fra videregående opplæring.»

Innspillene fra fagfeltet dreide seg om kompetansestandardenes form og innhold, men også om utfordringer og rammebetingelser for arbeidet med karriereveiledning og karrierelæring i skolen. Det kom spesielt mange innspill på betydningen av ledelsesforankring for arbeidet med karriereveiledning i skolen, og mange uttrykte bekymring for måten kompetanse innen ledelse var omtalt i forslaget til kompetansestandarder for karriereveilederen, der man mente at det kunne fremstå som om karriereveilederen skulle ta ledelsen for oppgaver og prosesser uten å ha den nødvendige myndigheten. Det ble uttrykt at dette ikke må fremstå som en ansvarsforskyvning fra rektor og skoleledelsen til skolens karriereveileder.¹⁵ Videre kom det innspill om at samarbeidet mellom ledere, lærere og karriereveiledere måtte løftes fram og tydeliggjøres.

5. Faglige forslag til kompetansestandarder

Kompetansestandardene for karriereveilederen og for utdanningsvalglæreren er begrunnet i karriereveiledningsfaglige vurderinger, og er utviklet med utgangspunkt i de tverrsektorielle kompetansestandardene i Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning.

Begge settene med kompetansestandarder er bygd opp på samme måte som de tverrsektorielle kompetansestandardene og består av sju kompetanseområder. Hvert kompetanseområde er inndelt i delkompetanser som er organisert i kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.¹⁶ Det er i tillegg laget kommentarer til kompetanseområdene i begge forslagene. I en undersøkelse utført av Schulstok m.fl. (2023)¹⁷ om studenters kompetanseutvikling gjennom videreutdanning, skriver forskerne at studentene fra skolesektoren «opplever i stor grad kompetanseområdene i kvalitetsrammeverket som relevante, men påpeker at det kreves en konkretisering og tydeliggjøring

¹⁵ Dette gjaldt først og fremst kompetanseområde 7 Utvikling, nettverk og systemarbeid

¹⁶ Forslaget til kompetansestandarder for utdanningsvalglæreren inneholder kunnskaper og ferdigheter, ikke generell kompetanse. Se begrunnelse i kap. 5.2.1.

¹⁷ Schulstok m.fl. (2023) *Kompetente karriereveiledere i skolen – en undersøkelse av kompetanseutvikling gjennom videreutdanninger i karriereveiledning*

mot skolehverdagen for at disse skal bli tilstrekkelig operative».¹⁸ I kompetansestandardene har vi derfor vært opptatt av å gjøre tilpasninger som møter dette behovet, og kommentarene til standardene er med for å konkretisere og tydeliggjøre hva kompetansen til karriereveilederen og utdanningsvalglæreren i skolen handler om, og sette dem i relasjon til skolekonteksten. En annen hensikt med kommentarene, er at de også kan fungere som veiledning for praktikere som er nye i rollen.

I arbeidet med kompetanseområdene med definerte kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse, vurderte vi at det var viktig at ikke oversikten fremsto som en sjekkliste over minimumskompetanse. Dette kunne være en utfordring dersom det førte til en forenklet og skjematisk forståelse av hva som skal til for å kunne utøve profesjonell karriereveiledning. De endelige kompetansestandardene er imidlertid såpass omfattende at dette ikke utgjør noen stor risiko. Tvert imot er begge settene med standarder faglig ambisiøse. For svært mange av dagens karriereveiledere og for de som underviser i faget utdanningsvalg, vil standardene innebære behov for et kompetanseløft, og standardene representerer bred og nødvendig kompetanse. Når vi i tillegg viderefører tenkningen fra de tverrsektorielle standardene knyttet til to nivåer, kompetent og spesialisert (se kap. 3.1 ovenfor), er hensikten å inspirere til kontinuerlig kompetanseutvikling.

Vi vil i det videre redegjøre for de faglige vurderingene og begrunnelsene som er gjort i utformingen av hvert av de to settene med kompetansestandarder, men vil først ta for oss utfordringer knyttet til rammer, ledelsesforankring og samarbeid i skolens arbeid med karriereveiledning og karrierelæring. Dette er strukturelle utfordringer som blir pekt på i en rekke rapporter og undersøkelser om skolens karriereveiledning, og som også ble løftet fram i innspillprosessen. De er derfor en viktig bakgrunn for vurderingene som er gjort.

5.1 Karriereveilederen

Rådgivning i skolen er definert som en funksjon, og ikke en stillingskategori, og inkluderer både rådgivning om utdannings- og yrkesvalg (karriereveiledning) og rådgivning om sosiale og personlige forhold.¹⁹ Ressursene til rådgivning er regulert i en felles pott som skal dekke begge formene for rådgivning.²⁰ Funksjonen utøves som hovedregel av en lærer, ved siden av annen undervisning.²¹ Kompetansestandardene for karriereveilederen gjelder kun den ene formen for rådgivning: karriereveiledning.

Hvor stor prosentandel av stillingen en karriereveileder har avsatt til karriereveiledning, er svært varierende fra skole til skole. Mange har karriereveiledning som en liten prosentandel av stillingen sin. Utfordringer knyttet til oppgaver og tiden som er satt av til karriereveiledningsarbeidet på skolen, var noe som mange trakk fram i innspillsrunden. Flere undersøkelser og rapporter viser at

¹⁸ Ibid s. 57

¹⁹ [Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående opplæringa \(opplæringslova\) - Kapittel 16 Rådgiving - Lovdata](#)

²⁰ Bestemmelsen om tid til rådgivning finnes i særavtalen om arbeidstid i skolen. På den enkelte skole avsettes minimum 28,5/387 årsrammetimer pr. påbegynt 25 elever pluss 5 % av et årsverk.

²¹ Buland m.fl. (2020) viser til at 49 % av rådgiverne i ungdomsskole og i videregående skole er organisert slik at det er én person som innehar begge funksjonene.

karriereveilederne har mange og krevende oppgaver, og at de opplever at oppgavene og ansvaret som blir tillagt rollen, øker i omfang.²² Det pekes også på at tidsressursen avsatt til karriereveiledning i skolen, ikke er tilstrekkelig i forhold til oppgavene og ambisjonene for denne funksjonen.²³

Når det gjelder formell kompetanse og erfaring hos karriereveiledere, varierer dette i stor grad, fra ingen formell kompetanse, via videreutdanning innen karriereveiledning (30 eller 60 studiepoeng), til mastergrad i karriereveiledning.²⁴ Kompetansestandardene for karriereveilederen differensierer ikke ut ifra tidsressurs, nivå av kompetanse eller erfaring. Kompetansestandardene gjelder med andre ord uavhengig av hvilken tid den jevne veileder har til rådighet i dag, og de er heller ikke utviklet på basis av hvilket kompetansenivå som eksisterer i feltet i dag. Dette valget er begrunnet i at dette er faglige standarder for hvilken kompetanse karriereveilederen bør inneha, ikke oppgavebeskrivelser. Standardene er med andre ord ikke en sjekklister over hva karriereveilederen skal utføre, men en oversikt over kompetansen som er nødvendig i rollen. Standardene representerer et utviklingspotensial for mange av dagens karriereveiledere i norsk skole, og vil derfor kunne bidra til et kvalitetsløft, dersom de blir tatt til følge og brukt i kompetanseutvikling og rekruttering.

Det varierer hvor godt karriereveiledningen i skolen er forankret på leder- og skoleeiernivå. Undersøkelsen til Mordal m.fl. (2022) viser at rektorer er involvert i å skape rammer for rådgivningstjenesten, men at de i stor utstrekning overlater til karriereveilederen å definere oppgaven. I forskrift til den gamle opplæringsloven §22-3²⁵ ble det presisert at det skal være et samarbeid om karriereveiledningen på skolen, og NOU 2016:7 anbefaler at karriereveiledning skal være hele skolens oppgave. Mordal m.fl. (2022) viser til at det her fremdeles er en lang vei å gå, og framhever at «karriereveiledning som hele skolens oppgave mer er en «parole» enn en etablert praksis».²⁶

Innspill og tilbakemeldinger knyttet til kompetansestandardenes omtale av strukturelle forhold, som rammer, forankring og samarbeid, ble tatt inn i arbeidet med ferdigstillingen av standardene.

5.1.1 Faglige begrunnelser og vurderinger

Kompetansestandardene for karriereveilederen i skolen er som nevnt ovenfor, bygd opp over samme lest som de tverrsektorielle kompetansestandardene. Alle de syv kompetanseområdene er beholdt, sammen med originale titler. Det samme gjelder inndelingen i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Samtidig er det gjort en god del forenklinger og tilpasninger til skolekonteksten. Begrunnelsen for å beholde grunnstrukturen fra de tverrsektorielle kompetansestandardene, ligger blant annet i analysen av praksisfortellingene, der det ble tydelig at alle de syv tverrsektorielle kompetanseområdene for karriereveiledere er virksomme også for skolens karriereveileder. En annen viktig begrunnelse, er at kompetansestandardene for

²² Mordal m. fl. (2022), Buland m. fl. (2020) og Mordal m. fl. (2015)

²³ Se for eksempel Buland m.fl. (2020). *Utdannings- og yrkesrådgiving og sosialpedagogisk rådgiving i norsk skole anno 2020*

²⁴ Bakke m. fl. (2023). *Profesjonell karriereveiledning i skolen - undersøkelse av utdanningstilbudet innen karriereveiledning*

²⁵ Denne ble erstatt av en ny opplæringslov 1.8 2024: [Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa \(opplæringslova\) - Kapittel 16 Rådgiving - Lovdata](#)

²⁶ Mordal m.fl. (2022), s. 50

karriereveileder i skolen ikke skal skille seg mye fra de tverrsektorielle kompetansestandardene, siden faget er det samme uavhengig av sektor eller målgruppe.

Illustrasjon 2: Modellen gir en oversikt over de sju kompetanseområdene i kompetansestandardene for karriereveilederen i skolen.

En stor del av den karriereveiledningen som gis til den norske befolkningen, gis i skolen. I motsetning til karriereveiledere fra andre sektorer, har skolens karriereveileder ansvaret for en nokså enhetlig målgruppe når det kommer til alder og konteksten som karriereveiledningen gis innenfor.

Kommunen og fylkeskommunen skal «sørgje for at elevar i grunnskolen og i den vidaregåande opplæringa får den rådgivinga som dei treng om utdannings- og yrkesval» og «individuellt dersom dei ønskjer det».²⁷ Det hviler dermed et stort ansvar på skolens karriereveileder, og det er nødvendig å ha høye ambisjoner for den faglige kompetansen som karriereveilederne bør ha.

Noe annet som er særegent for karriereveiledning i skolen, er at karriereveilederen må forholde seg til en sekundærgruppe for veiledningen, nemlig foreldrene. Det har derfor kommet inn en helt ny delkompetanse under kompetanseområdet 6 *Målgrupper og kontekst*, som ikke er med i de tverrsektorielle standardene.

Innspillene vi har fått gjennom alle parter som har deltatt i prosessen, indikerte et klart behov for forenklinger og et mer skoletilpasset språk. Hver av de syv kompetanseområdene i de tverrsektorielle kompetansestandardene er inndelt i ni til elleve delkompetanser, fordelt på kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse. Antall delkompetanser har av flere blitt opplevd som overveldende å ta inn over seg. For å motvirke følelsen av at dette blir for omfattende, har vi jobbet med å gjøre gjennomtenkte forenklinger. I tilpasningen er det lagt vekt på å ivareta hovedinnholdet i de tverrsektorielle kompetansestandardene. Samtidig er enkelte av kunnskapene, ferdighetene og den generelle kompetansen formulert på en litt annen måte, slått sammen eller forenklet, for at de skal bli operative i skolekonteksten. Noen delkompetanser er løftet i forgrunnen,

²⁷ [Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa \(opplæringslova\) - Kapittel 16 Rådgiving - Lovdata](#)

fordi de er spesielt relevante for karriereveiledning i skolen, mens andre har fått en noe mindre vektlegging, fordi de er viktigere i karriereveiledning av voksne målgrupper.

Vi har i arbeidet lagt vekt på å:

- tilpasse den innledende introduksjonsteksten til hvert kompetanseområde til skolekonteksten
- redusere antall delkompetanser til kun fem under hvert kompetanseområde
- korte ned enkelte delkompetansebeskrivelser og tilpasse dem til skolekonteksten
- unngå for mye overlappende formuleringer
- formulere kommentarer til hvert kompetanseområde, som tydeliggjør og forklarer kompetansen nærmere
- utdype innhold og det som potensielt har blitt borte med reduksjonen i antall delkompetanser, i tilhørende kommentarer

Et diskusjonspunkt vi stadig kom tilbake til i prosessen, handlet om beskrivelsen *generell kompetanse*. Hva som menes med *generell kompetanse* i denne sammenhengen, kan være krevende å forstå og fortolke. Det er snakk om en mindre konkret kompetanse, som befinner seg mer på et metanivå, og begrepet *generell kompetanse* er lite presist og svært vidt. Samtidig vurderte vi det dithen at vi ikke kunne fjerne denne kategorien, da også karriereveilederen i skolen, som det står formulert i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), bør kunne «anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig vis i ulike situasjoner i utdannings- og yrkessammenheng gjennom å vise samarbeidsevne, ansvarlighet, evne til refleksjon og kritisk tenkning».²⁸ Begrunnelsen for at vi har valgt å beholde selve begrepet *generell kompetanse*, er at dette er et etablert begrep i kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning²⁹, hvor inndelingen er hentet fra.

Et kompetanseområde vi mottok mange synspunkter på i innspillsrunden, var område 7 *Utvikling, nettverk og systemarbeid*. Dette er et kompetanseområde som grenser tett opp mot skoleledelsens ansvar, og som nevnt ovenfor, kommenterte mange som deltok i innspillsrunden, at dette området i den første versjonen signaliserte litt for høye forventninger til karriereveilederen og litt for mye ansvar. Samtidig ble det tydelig at det også hersker en oppfatning i feltet om at dette området er særdeles viktig for å utvikle karriereveiledningen i skolen videre. I kompetanseområde 7 har vi derfor vært opptatt av å balansere flere hensyn:

- Innholdet i delkompetansene må, så langt det er mulig, samsvare med delkompetansene i de tverrsektorielle kompetansestandardene.
- Innholdet må samtidig være tilpasset skolekonteksten, med de rammer og roller som gjelder der.

²⁸ [Referencing the Norwegian Qualifications Framework \(NKR\) levels to the European Qualifications Framework \(EQF\) Report to the Norwegian referencing group \(nokut.no\)](#), s. 16

²⁹ [Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning - regjeringen.no](#)

- Delkompetansene må ikke formuleres slik at de gir inntrykk av at karriereveilederen bør ha samme kompetanse som skoleledelsen, eller at karriereveilederen forventes å ta ansvar for prosesser og oppgaver som er skoleledelsens ansvar.

Vi har derfor jobbet med å tone ned de delkompetansene som i de tverrsektorielle standardene framhever for eksempel lederkompetanse og strategisk kompetanse, uten å fjerne kompetanse som handler om å kunne jobbe målrettet, utvikle, kommunisere og ta initiativ til samarbeid og utvikling.

Innspillene gjorde oss oppmerksom på faren for at kompetansestandardene kan oppfattes som en oppgavebeskrivelse, i stedet for en anbefaling for hva slags kompetanse karriereveilederen bør ha. Noe som kan ha bidratt, var bruken av presens i formuleringen av delkompetansene knyttet til ferdigheter («bygger nettverk», «integrerer fysiske og digitale veiledningsformer»). I de tverrsektorielle kompetansestandardene er presensformen valgt fordi NKR bruker denne formen i ferdighetsbeskrivelsene. Etter innspillsrunden vurderte vi at når det gjelder de skoletilpassede standardene, som skal brukes i en spesifikk sektor der karriereveiledningen i tillegg er lovpålagt, er det viktig å unngå en form som kan bidra til å gi inntrykk av føringer for hva karriereveilederen skal gjøre og ha ansvar for. Vi har derfor valgt å endre ferdighetsbeskrivelsene til formen «kan bygge nettverk», «kan integrere fysiske og digitale veiledningsformer» osv.

5.2 Utdanningsvalglæreren

Faget utdanningsvalg står sentralt i karriereveiledningen i ungdomsskolen. Utdanningsvalg ble etablert som obligatorisk fag på ungdomstrinnet i 2008. Faget består av 110 timer og er obligatorisk, men det gis ikke karakterer. Det stilles per i dag ikke spesielle kompetansekrav for å undervise i utdanningsvalg. Faget har heller ingen tydelig definert fagdidaktikk.³⁰

Læreplanen i faget utdanningsvalg har blitt revidert to ganger (2015 og 2020). I læreplanen understrekes det at faget er sentralt «for å bidra til å gjøre elevene i stand til å ta gode utdannings- og yrkesvalg» og videre at «faget skal bidra til at elevene utvikler en trygg identitet og til at de skal kunne ta valg ut fra egne interesser og forutsetninger». Kjerneelementet i faget utdanningsvalg er *karrierekompetanse*.³¹

I innspillprosessen kom det til syne en rekke utfordringer knyttet til undervisning i faget utdanningsvalg. I de fysiske møtene og i det digitale innspillskjemaet ble det blant annet pekt på at faget nedprioriteres på en del skoler. Eksempler på dette er at timer i faget utdanningsvalg brukes til å dekke opp tapte timer i andre fag. Det er videre en utfordring at det er få tilgjengelige lærere med kompetanse til å undervise i faget. Ansvar for undervisningen blir ofte overlatt til lærere med varierende fagbakgrunn. Undervisningen baserer seg dermed ikke på fagdidaktikk, kunnskap og innsikt i hvordan et slikt fag kan organiseres og gjennomføres, slik at det gir et godt læringsutbytte

³⁰ Røise, P. (2022b): *Faget utdanningsvalg – intensjoner og operasjonalisering. En empirisk studie av dimensjoner av læreplanen i faget utdanningsvalg i ungdomsskolen*

³¹ Utdanningsdirektoratet: læreplanen i faget utdanningsvalg: <https://www.udir.no/lk20/utv01-03/om-faget/kjerneelementer?lang=nob>

for elevene. En annen utfordring som ble trukket fram, var mangelen på fagsamarbeid og at det fra ledelsens side ikke blir prioritert tid til dette.

Innspill og tilbakemeldinger knyttet til det som omhandler rammer og samarbeid, er tatt med i vurderingene i arbeidet med ferdigstillingen av kompetansestandardene.

5.2.1 Faglige begrunnelser og vurderinger

Kompetansestandardene for utdanningsvalglæreren er bygd opp på samme måte som de tverrsektorielle standardene og består av sju kompetanseområder. Til hvert område er det laget egne titler, introtekster, delkompetanser og kommentarer til disse. Delkompetansene består av kunnskaper og ferdigheter. Omfanget og innholdet i kompetansestandardene er karrierefaglig begrunnet i den rollen utdanningsvalglæreren har i tilretteleggingen av karrierelæring for elevene. Det har dessuten vært et mål å gjøre beskrivelsen av kompetansene så kortfattet og presis som mulig, og gi dem en språklig form som kommuniserer godt til lærerne selv og skolelederne. Karrierelæring og fagdidaktikk står i en særstilling blant de sju områdene, fordi det er kjernen i utdanningsvalglærerens praksis.

Illustrasjon 3: Modellen gir en oversikt over de sju kompetanseområdene i kompetansestandardene for utdanningsvalglæreren.

De tverrsektorielle kompetansestandardene skulle ligge til grunn også for kompetansestandardene for utdanningsvalglæreren. I dialogen i FoU-gruppen og referanseteamet utforsket vi derfor om og hvordan de tverrsektorielle kompetansestandardene ville fungere for å beskrive kompetansen til utdanningsvalglæreren. Vi konkluderte med at de sju kompetanseområdene skulle beholdes, men at titlene og innholdet i områdene måtte tilpasses den rollen som skal undervise i faget.

Et dilemma som ble diskutert underveis i utviklingsprosessen, handlet om hvorvidt standardene først og fremst skulle ta utgangspunkt i de faglige ambisjonene og intensjonen med faget og kompetansebehov knyttet til dem, eller om de også skulle ta hensyn til dagens skolevirkelighet når det kommer til organisering og kompetansenivå hos lærerne. Siden kompetansestandarder per definisjon skal gi oversikt over nødvendig kompetanse, konkluderte vi med at faglige vurderinger må

ligge til grunn, selv om en stor del av lærerne per i dag ikke når opp til disse kompetansestandardene. Kompetansen som presenteres i standardene er sentral for å virkeliggjøre intensjonene med faget i norsk skole, og vurderingen har derfor vært at dagens situasjon ikke skulle gi føringer for nivået og omfanget av kompetanse.

Der det ikke kreves fagspesifikk kompetanse for å undervise i et fag, er det samtidig dokumentert at fagets undervisning blir underprioritert og ikke treffer elevene godt nok.³² Faget utdanningsvalg mangler også en tydelig fagdidaktikk.³³ I FoU-gruppen var det enighet om at det er viktig med kompetansestandarder, slik at nødvendig kompetanse blir synliggjort. Selv om kompetansestandardene ikke er krav etter loven, vil de, etter FoU-gruppens vurdering, kunne føre til at faget får større pedagogisk og didaktisk tyngde.

Det ble også argumentert for at utdanningsvalglærerens kompetanse er forskjellig fra karriereveilederens kompetanse, og mindre omfattende. For eksempel behøver læreren noe mindre grad av karriereteoretisk kunnskap, men trenger mer didaktisk forståelse enn karriereveilederen. Kompetansestandardene for utdanningsvalglæreren er i tillegg enklere i formen og har færre delkompetanser, blant annet fordi kategorien *generell kompetanse* ikke er tatt med. Samlet sett kan vi si at utdanningsvalglærerens kompetansebehov er mindre enn karriereveilederens.

Også når det gjelder kompetansestandardene for læreren i faget utdanningsvalg, har det vært viktig å unngå at standardene blir lest som oppgavebeskrivelser. Vi har vært opptatt av at kompetansestandardene ikke er, og ikke skal oppfattes som, en «læreplan i læreplanen». Vi har derfor gjort samme grep som for kompetansestandardene for karriereveilederen, og har endret verbformen under opplistingen av ferdigheter fra presens til det modale hjelpeverbet «kan + infinitiv» (se ovenfor, i kap. 5.1.1).

Karrierelæring sammen med *fagdidaktikk* ble av FoU-gruppa vurdert som et sentralt kompetanseområde for utdanningsvalglæreren. Undervisning i faget utdanningsvalg dreier seg om å tilrettelegge for karrierelæring, som omhandler temaene mulighetsbevissthet, selvinnsikt, valgkompetanse og læring om overganger.³⁴ Å undervise i utdanningsvalg innebærer kunnskapsformer og måter å tenke på som er nokså forskjellige fra for eksempel matematikk eller fremmedspråk. Begrepet *fagdidaktikk* henviser til de prinsipielle og praktiske spørsmålene som angår et fag, og innebærer et eget kunnskaps- og forskningsfelt for lærere som underviser i dette faget.³⁵ I dagens skole har ikke faget utdanningsvalg en tilstrekkelig tydelig definert fagdidaktikk, men læreplanen gir anslag til arbeidsformer og pedagogiske metoder.

I arbeidet med å vurdere innholdet i kompetansestandardene for læreren i utdanningsvalg opp mot de tverrsektorielle kompetansestandardene, endret FoU-gruppen begrepsbruk og vektlegging av

³² Røise, P. (2022). Faget Utdanningsvalg - Intensjoner og operasjonalisering. En empirisk studie av dimensjoner av læreplanen i faget utdanningsvalg i ungdomsskole [Doktorgradsavhandling Universitetet i Sørøst-Norge, Universitetet i Sørøst-Norge]. <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/handle/11250/3019007>, s. 1.

³³ Røise, P. (2022b): *Faget utdanningsvalg – intensjoner og operasjonalisering. En empirisk studie av dimensjoner av læreplanen i faget utdanningsvalg i ungdomsskolen*, s. 84

³⁴ Law, B., & Watts, A. G. (2003). *The DOTS analysis original version*. <http://hihohiho.com/memory/cafdots.pdf>

³⁵ Imesen, G. (2020). *Læreren verden : innføring i generell didaktikk* (6 ed.). Universitetsforlaget.

kompetanse flere steder. Området *Veiledningsprosesser og relasjoner* fra de tverrsektorielle standardene ble omformulert til *Relasjoner og dialog*. Bakgrunnen er et behov for å synliggjøre og vektlegge kompetanse innenfor veiledningspedagogiske prinsipper for dialog- og erfaringsbasert læring, som er viktige for faget. Dette har også blitt vektlagt i delkompetansene innenfor området. Dette kompetanseområdet er vurdert som en del av lærerens generelle kompetanse som pedagog, og er også nødvendig kompetanse for utdanningsvalglæreren. I faget utdanningsvalg handler denne kompetansen om den betydningen som relasjonen og dialogen mellom lærer og elev, og mellom elever, kan ha betydning for elevenes utvikling av karrierekompetanse.³⁶

I kompetansestandardene for utdanningsvalglæreren vektlegges også betydningen av lærerens kompetanse i å legge til rette for *kritisk refleksjon* i undervisningen. Dette dreier seg om å kunne initiere og støtte en refleksiv prosess hos elevene, som beveger seg fram og tilbake mellom skolearbeid og erfaringer utenfor skolen (hospitering, bedriftsbesøk etc). Læreren bør kunne utnytte ulike kontekster som arenaer for utforskning av identitet, ønsker og antatte sannheter. Det som på forhånd tas for gitt, kan på denne måten belyses, utfordres, bekreftes eller transformeres.³⁷ Gjennom å ha kompetanse i å legge til rette for kritisk refleksjon, kan læreren bidra til at sentrale målsettinger og verdier i faget realiseres, slik de er formulert i læreplanen for faget:

Utdanningsvalg skal bidra til at elevene tar selvstendige valg. Faget skal videre bidra til at de utforsker karrieremuligheter basert på likeverd og likestilling. I faget skal elevene utvikle sin identitet gjennom å delta i et inkluderende og mangfoldig fellesskap som balanserer individuelle ønsker og fellesskapets verdier.³⁸

Ved å endre titler og noe av innholdet i kompetanseområdene, samtidig som en god del innhold fra de tverrsektorielle standardene er videreført, synliggjøres både den spesifikke kompetansen som behøves for å undervise i faget, og det faktum at lærere i faget utdanningsvalg må ha mye av den samme kompetansen som karriereveiledere.

Utdanningsvalg har en sentral plass i karriereveilednings- og karrierelæringsarbeidet i ungdomsskolen. Samtidig gjør nedprioriteringen og mangelen på fagsamarbeid på mange skoler, at faget har et uforløst potensial. For å realisere fagets potensial er det viktig at utdanningsvalglæreren har kunnskap om fagets tverrfaglige karakter og kan samarbeide med interne og eksterne aktører, for å utvikle faget på egen skole. Dette er synliggjort i område *Samarbeid og fagutvikling*. Det er samtidig viktig å påpeke, at uten prioritering også fra skoleledelsens og faglærernes side, vil ikke utdanningsvalglæreren komme særlig langt i å styrke og utvikle faget, selv om de har denne kompetansen.

³⁶ Mathiesen, I. H. (2022). *Balansekunst: Skolens rådgivning i møter mellom kontekstuelle, relasjonelle og politiske forventninger*

³⁷ Simon, R. I., Dippo, D. A., & Schenke, A. (1991). *Learning work: A critical pedagogy of work education*. Greenwood Publishing Group.

³⁸ [Fagets relevans og sentrale verdier - Læreplan for utdanningsvalg på ungdomstrinnet \(UTV01-03\) \(udir.no\)](#)

6. Videre spredning og bruk

Som del av oppdraget med å utvikle kompetansestandarder, har Kunnskapsdepartementet bedt HK-dir om anbefalinger for videre spredning og bruk. Dette var også spørsmål som ble diskutert med fagfeltet i innspillprosessen. Både i det digitale innspillskjemaet og i de fysiske innspillmøtene ba vi om innspill på hvordan skoleeier og skoler kan ta i bruk kompetansestandardene og implementere dem i arbeidet med karriereveiledning og faget utdanningsvalg.

6.1 Forslag til tiltak fra feltet

Fagfeltet fokuserte i innspillsrunden i hovedsak på tiltak som handler om forankring hos skoleeier og skoleledelse, kompetanseheving av karriereveiledere og utdanningsvalglærere og samarbeid på den enkelte skole og i regionale rådgivernetter.

Forankring hos skoleeier og skoleledelsen

Det varierer hvor godt karriereveiledningen i skolen er forankret på leder- og skoleeiernivå. Organisering og ressursbruk blir ofte ikke fulgt godt nok opp, og ledelse og skoleeier tar ofte ikke tilstrekkelig ansvar for kvalitet. Dette kommer frem i nyere undersøkelser av skolens karriereveiledning.³⁹

I innspillsrunden var det stor enighet om at en forutsetning for at kompetansestandardene tas i bruk, er at de ansvarlige hos skoleeierne (kommune og fylkeskommune) kjenner til kompetansestandardene og ønsker at de skal tas i bruk, og at de er forankret i ledelsen ved den enkelte skole:

«Må inn på eit overordna nivå i skulen. Ei anerkjening og forankring hos skuleleiinga for å kunne implementere det for heile skulen.»

Det kom forslag om egne samlinger og kompetansepakker for skoleledere, for å skape innsikt og forankring, men også om at det fra statlig nivå inviteres til møter på skoleeiernivå. Noen foreslo felles plandager i kommunen/fylket for ledere. Disse innspillene er i tråd med anbefalinger i rapporten til Mordal m.fl. (2022). Mange av dem som ga innspill, var også opptatt av at nøkkelen til implementering, er at ledelsen ved den enkelte skole setter av tid og jobber systematisk med kompetansestandardene:

«Flott at kompetansestandardene konkretiseres videre. Implementering og de konkrete stegene for å oppnå dette må sees over tid og være et felles prosjekt internt på skolene og på tvers av skolene.»

Kompetanseutvikling og samarbeid

En kartlegging gjort av Mordal m. fl. (2022) viser at 68 % av de som jobber med karriereveiledning i skolen, har en eller annen form for relevant utdanning eller videreutdanning.⁴⁰ Vi har i dag lite systematisk kunnskap om kompetansen til dem som underviser i faget utdanningsvalg i

³⁹ Buland et al. (2020): *Utdannings- og yrkesrådgiving og sosialpedagogisk rådgiving i norsk skole anno 2020*, side 37

⁴⁰ Mordal m.fl. (2022), s. 64 og 65. Flesteparten av disse (63 %) har mellom 30 og 60 studiepoeng. En liten andel har utdanning med færre studiepoeng enn 30 (6 %). 6 % har mastergrad.

ungdomsskolen. Det har aldri vært gjennomført noen kompetansekartlegging, men mye tyder på at svært få har spesialisert kompetanse til å undervise i dette faget.⁴¹

I innspillrunden var det mange som trakk fram muligheten for utdanning og videreutdanning som en viktig nøkkel i arbeidet med å implementere kompetansestandardene. Det gjaldt både karriereveilederen og utdanningsvalglæreren. Flere trakk fram betydningen av at den som underviser i faget utdanningsvalg, må få mulighet til formell kompetanseheving:

«Kursing av UDV-lærere for å øke kompetansen. Viktig at det settes lys og fokus på dette. Viktig å få standardisert dette siden det ikke er formelle krav.»

Andre pekte på betydningen av ikke-formell kompetanseheving gjennom å delta på webinarer, seminarer og konferanser. I tillegg kom det forslag om utvikling av kompetansepakker, slik at karriereveilederen og utdanningsvalglæreren kontinuerlig kan videreutvikle kompetansen og holde seg orientert. Fagdager og systematisk avsatt tid til fagsamarbeid, var også noe som ble trukket fram som viktig for at kompetansestandardene kan tas i bruk. Mange forslag gikk ut på at det settes av tid i skolehverdagen til opplæring og planlegging av karriereveiledning og karrierelæring. Det ble foreslått mange ulike løsninger for dette, for eksempel at det brukes av fellestid, settes av planleggingsdager, og at det opprettes egne fagteam:

«Det bør dannes fagteam i utdanningsvalg enten internt på skolene eller på tvers av skoler slik at lærer ikke står alene med faget. Da kan kompetansestandardene brukes som et grunnlag for refleksjon rundt egen og hverandres praksis.»

Regionale rådgivernetverk

Mordal m.fl. (2022) løfter fram betydningen av deltakelse i regionale (kommunale og fylkeskommunale) rådgivernetverk. Deres undersøkelse viser at når karriereveiledere fra ulike skoler samles, blir nettverkene «en naturlig arena for deling av erfaring og kompetanse».⁴²

I innspillprosessen ble også regionale rådgivernetverk pekt på som viktige i implementeringen av kompetansestandardene. I fylkeskommuner hvor det er opprettet nettverk, ble det framhevet at de som leder og koordinerer rådgivernetverkene, kan bruke rådgiversamlinger til å legge til rette for at karriereveilederne blir kjent med og aktivt kan bruke kompetansestandardene på sin skole:

«Vi karriereveiledere i regionen har jevnlig nettverksmøter både mellom ungdomskolene og mellom ungdomsskolene og vgs. Partnerskap er viktig. Da er dette med kompetansedeling viktige temaer og godt innarbeidet. (...) Viktig standard å ha for skolen for å påse at man også holder seg oppdater. Viktig at kommunen opprettholder standarden.»

6.2 Vurderinger av videre innsats

Kompetansestandardene for karriereveiledere og utdanningsvalglærere er virkemidler som kan få stor betydning for den videre utviklingen av kvaliteten i skolens karriereveiledning. Dette avhenger

⁴¹ Bakke m.fl. (2023) har gjennomført en casestudie i ti fylker, som indikerer at lærere i faget utdanningsvalg har lite formell kompetanse til å undervise i faget, s. 60

⁴² Mordal m. fl. (2022), s. 99

av at standardene blir godt kjent, har legitimitet i sektoren og blir tatt i bruk på den enkelte skole. Innspillene fra feltet tyder på at spredning og implementering av standardene krever samarbeid både mellom forvaltningsnivåer, mellom skoler og mellom ledelse, lærere og karriereveiledere. Det er HK-dirs vurdering at god spredning, legitimitet og omfattende bruk også forutsetter en innsats fra statlig nivå, i samarbeid med skoleeierne, langs flere spor.

Det er potensielt flere bruksområder for kompetansestandardene i skolen. Kompetansestandardene kan brukes av karriereveileder og utdanningsvalglærer selv, som utgangspunkt for å vurdere kompetansenivå og som grunnlag for videre kompetanseutvikling. De kan også brukes av karriereveileder og leder i fellesskap, for å planlegge kompetanseheving. Skoleeier og skoleledelsen kan velge å bruke kompetansestandardene i rekrutteringsprosesser, som grunnlag for utforming av kompetansekrav i ansettelsesprosesser og som et virkemiddel i arbeidet for økt kompetanse og kvalitet i skolens karriereveiledning.

I Bakke m.fl. (2023) har man spurt respondentene om i hvor stor grad skoler og skoleeier stiller krav til formell kompetanse ved ansettelse, selv om det ikke er formulert kompetansekrav i opplæringsloven. Her er det store forskjeller mellom skolene, og kun 30 prosent av karriereveilederne mener at det stilles krav til formell utdanning ved ansettelse. Ingen oppgir at det stilles krav om mastergrad i relevante fag.

Kompetansestandardene angir ikke noe nivå for formell kompetanse, men vil likevel kunne være et godt utgangspunkt både i forbindelse med rekruttering og kompetanseheving, fordi de tydeliggjør innholdet i kompetansen. Dersom man fra statlig hold setter inn tiltak for spredning og implementering rettet mot begge skoleslag, vil standardene kunne stimulere til økt etterspørsel etter videreutdanning, noe som er viktig for å øke kompetansen og kvaliteten i karriereveiledningstilbudet. Tiltak fra statlig hold vil også kunne øke forståelsen for faget og karriereveiledningens plass i skolens samfunnsoppdrag, noe som kan øke sjansen for prioritering til videreutdanning fra skoleeiers side. HK-dir vil derfor i tiden som kommer fokusere på følgende tiltak:

- tilgjengeliggjøre kompetansestandardene på HK-dirs nettside
- synliggjøre kompetansestandardene gjennom kommunikasjon og formidling på egne arrangementer og ute i regionene, på Veilederforum.no, i sosiale medier mv.
- støtte skoleeierne og skoler i å ta dem i bruk, blant annet gjennom utvikling av digitale støtteressurser i Kvalitetslaboratoriet
- søke å stimulere til videre utvikling av utdanningstilbudet for karriereveiledere og lærere i faget utdanningsvalg
- styrke og støtte det brede arbeidet med kvalitet i karriereveiledning i skolen, med det formål å skape oppmerksomhet om, og gjøre erfaringer med, kompetanseutvikling og kvalitetsarbeid i tjenestene
- videreutvikle kunnskapsgrunnlaget om karriereveiledning i skolen
- koordinere aktivitet og tiltak med Utdanningsdirektoratet, der det er nødvendig

Tiltakene må gjennomføres i dialog og samarbeid med skoleeiere, praksisfeltet og universitet og høyskoler, og omfanget vil være avhengig av bevilgninger og ressurser hos HK-dir.

Referanser

- Bakke, G. E., Engh, L. W., Gaarder, I. E., Gravås, T. F., Haug, E. H., Holm-Nordhagen, A., Schulstok, T., & Thomsen, R. (2020). *Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning*.
- Bakke, I. B., Haug, E. H., Hooley, T., Kjendalen, H., Paulsen, O. N., Sandlie, H., Saur, L. og Schulstok, T. (2023). *Profesjonell karriereveiledning i skolen. Undersøkelse av utdanningstilbudet innen karriereveiledning. Høgskolen i Innlandet*.
- Buland, T., Mordal, S. og Mathiesen, I. H. (2020). *Utdannings- og yrkesrådgiving og sosialpedagogisk rådgiving i norsk skole anno 2020. En kartlegging av ressurser og arbeidsoppgaver til rådgiving i skolen i Norge. NTNU Samfunnsforskning*
- Imsen, G. (2020). *Lærerenes verden: innføring i generell didaktikk (6 ed.)*. Universitetsforlaget.
- Hooley, T. (2022). *Exploring the roles, qualifications and skills of career guidance professionals in school. An international review*.
- Holm-Nordhagen, A., Mathiesen, I. H. og Buland, T. (2023). *Nye ambisjoner for karriereveiledning i skolen – et utviklingsarbeid i samarbeid med praksis. NTNU Samfunnsforskning, Universitetet i Sørøst-Norge, NORCE og Aarhus universitet*.
- Holmstrand, L., & Härnsten, G. (2003). *Förutsättningar för forskningscirklar i skolan. En kritisk granskning. Myndigheten för skolutveckling*
- Law, B., & Watts, A. G. (2003). *The DOTS analysis original version*.
<http://hihohiho.com/memory/cafdots.pdf>
- Mathiesen, I. H. (2022). *Balansekunst. Skolens rådgiving i møter mellom kontekstuelle, relasjonelle og politiske forventninger. Universitetet i Stavanger*.
- Meld.St. 21 (2020–2021) *Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden*
- Mordal, S., Holm-Nordhagen, A., Mathiesen, I. H., Buland, T., Thomsen, R. (2022). *Kvalitet i karriereveiledning i skolen – En undersøkelse av kvalitet og kvalitetsutvikling i karriereveiledning i skolen. NTNU Samfunnsforskning, Universitetet i Sørøst-Norge, NORCE og Aarhus universitet*
- NICE (2016). *European Competence Standards for the Academic Training of Career Practitioners. NICE Handbook Volume 2, Barbara Budrich Publishers*
- NOU 2016:7 *Norge i omstilling – karriereveiledning for individ og samfunn. Kunnskapsdepartementet*
- Røise, P. (2022b). *Faget utdanningsvalg – intensjoner og operasjonalisering. En empirisk studie av dimensjoner av læreplanen i faget utdanningsvalg i ungdomsskolen. Phd-avhandling Universitetet i Sørøst-Norge*.
- Schulstok, T., Alhaug, M., Haug, E. H., Holm-Nordhagen, A., Kjendalen, H., Sandlie, L., Saur, H. (2023). *Kompetente karriereveiledere i skole. En undersøkelse av kompetanseutvikling gjennom videreutdanning i karriereveiledning. Høgskolen i Innlandet*.
- Simon, R. I., Dippo, D. A., & Schenke, A. (1991). *Learning work: A critical pedagogy of work education. Greenwood Publishing Group*.

Vedlegg

Vedlegg 1: Kompetansestandarder for karriereveilederen i skolen**1. Veiledningsprosesser og relasjoner**

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet handler om den generelle veilednings- og relasjonskompetansen som utgjør kjernen i alt veiledningsarbeid. I skolen innebærer dette kunnskap og ferdigheter karriereveilederen har til å gjennomføre veiledningsprosesser tilpasset den enkelte elev, gruppe eller klasse.	
Kunnskaper	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om hva som bidrar til refleksjon, fremdrift og struktur i veiledning • har kunnskap om hvordan etablere, utvikle og vedlikeholde gode relasjoner i veiledning 	<p>Dette kunnskapsområdet har karriereveiledning i skolen til felles med andre veiledningstjenester, for eksempel faglig veiledning i skolen eller karriereveiledningstjenester for andre målgrupper.</p> <p>Det finnes mange teoretiske og metodiske retninger innenfor veiledningsfaget. Det dreier seg blant annet om strukturen i veiledningssamtaler, betydningen av relasjonen mellom veileder og elev, hva som kan bidra til gode prosesser for læring og refleksjon, og trekk ved individuell versus gruppebasert veiledning. Det er viktig at karriereveilederen har kunnskap om ulike arbeidsmåter, slik at veiledningen kan tilpasses den enkelte elev.</p>
Ferdigheter	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> • kan gjøre begrunnede valg av veiledningsmetoder for å kunne kartlegge og analysere bakgrunn, nåsituasjon og forventninger sammen med eleven • kan anvende sentrale veiledningsferdigheter som er tilpasset den enkelte elev, gruppe eller klasse 	<p>Veiledningsfaget inneholder et stort spekter av metoder, teknikker, verktøy og tilnærminger. Ulike metoder og verktøy kan være mer eller mindre hensiktsmessige å ta i bruk sammen med den enkelte elev, gruppe eller klasse. For karriereveilederen er det viktig å ha et bredt repertoar for å kunne ta bevisste og begrunnede valg av metoder og verktøy.</p> <p>I tillegg til å kjenne til og kunne bruke ulike metoder og verktøy trenger karriereveilederen gode kommunikasjonsferdigheter og relasjonelle ferdigheter, for å oppnå en god prosess med eleven, gruppen eller klassen.</p>
Generell kompetanse	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> • forstår betydningen av å vedlikeholde og videreutvikle egne ferdigheter gjennom praksis, refleksjon, kritisk drøfting, kollegasamarbeid og andre faglige fellesskap 	<p>Den generelle kompetansen innenfor dette området handler om profesjonell utvikling og faglig fellesskap.</p> <p>Når karriereveilederen har denne kompetansen, viser den seg gjennom et reflektert forhold til egen praksis og en aktiv søken etter å utvikle kunnskaper og ferdigheter innenfor veiledning.</p> <p>Kompetansen kommer også til syne gjennom at karriereveilederen tar initiativ til, og deltar i, lærende fellesskap med kollegaer på skolen, i regionen og/eller med andre samarbeidspartnere som også utøver veiledning i praksis.</p>

2. Etikk

Innledende beskrivelse	
<p>Kompetanseområdet handler om etisk bevissthet i karriereveiledning, og om å kjenne og handle i tråd med etiske retningslinjer for karriereveiledning i praksis. Karriereveilederen i skolen har bred kompetanse om etikk, og kan reflektere systematisk over egen etisk praksis.</p>	
Kunnskaper	Kommentar
<p>Karriereveilederen i skolen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kjenner etiske retningslinjer for karriereveiledning, og har kunnskap om lovbestemmelser som handler om personvern • har grunnleggende kunnskap om etisk teori, og har innsikt i etiske dilemmaer og utfordringer i skolens karriereveiledning og karrierelæring 	<p>Dette området dreier seg om det karriereveilederen trenger å vite noe om for å kunne utøve en etisk forsvarlig veiledning. Etikk er et bredt fagområde, og noe av kunnskapen danner basis for alle fagfelt som dreier seg om å støtte, veilede, undervise eller behandle andre mennesker. Andre deler av kunnskapen er spesifikk for karriereveiledning.</p> <p>Grunnleggende etisk teori handler blant annet om hva etikk er, ulike typer etikk, etiske dilemmaer, handlingsalternativer med mer. De tverrsektorielle etiske retningslinjene for karriereveiledning i Nasjonalt kvalitetsrammeverk er en faglig standard for etikk i tjenestene. Kunnskap om disse og bakgrunnen for dem gir karriereveilederen en etisk plattform for arbeidet.</p> <p>Karriereveiledning i skolen er omfattet av lovbestemmelser som handler om personvern og behandling av personopplysninger. Dette er lovgivning som gir føringer for karriereveilederens arbeid, og som derfor også er en del av yrkesetikken.</p>
Ferdigheter	Kommentar
<p>Karriereveilederen i skolen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan utvikle og utøve etisk handlekraft i det daglige veiledningsarbeidet • kan gjenkjenne etisk utfordrende situasjoner og gjøre gode vurderinger av hva som kan være en etisk forsvarlig handling 	<p>Dette området handler om hvilke ferdigheter karriereveilederen trenger for å kunne utøve etisk forsvarlig veiledning. Det dreier seg både om å kunne vurdere situasjoner som oppstår i veiledning med elever, og å kunne handle etisk forsvarlig. I tillegg dreier det seg om hvordan karriereveilederen er i stand til å bruke etiske retningslinjer og kunnskapen om etikk og lovgivning til refleksjon over egen praksis.</p> <p>Karriereveilederen kan oppleve etiske utfordringer og dilemmaer både i den daglige veiledningspraksisen, i forhold til foreldre og knyttet til strukturer og rammebetingelser på skolen. Kunnskap om etikk, høy etisk bevissthet og vurderingsevne hjelper karriereveilederen til å finne gode, etisk forsvarlige handlemåter og løsninger, både i møtet med eleven, overfor foreldre og i arbeidet på systemnivå.</p>
Generell kompetanse	Kommentar
<p>Karriereveilederen i skolen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan kritisk vurdere egen rolleutøvelse, og kan ta initiativ til etisk refleksjon i profesjonsfellesskapet på skolen 	<p>Den generelle kompetansen karriereveilederen trenger innenfor etikk, handler om god rolleforståelse og et kritisk blikk på hvordan utøve veiledningen av elevene, og om etisk refleksjon i profesjonsfellesskap.</p> <p>Alle mennesker har et sett med verdier, holdninger og atferdsmønstre som preger veiledningspraksisen. Gjennom kritisk å vurdere egen rolleutøvelse, forforståelse og kommunikasjon vil karriereveilederen kunne identifisere hva som er god praksis, og</p>

	eventuelt endre måten å utøve rollen på. Dette vil kunne styrke den faglige autoriteten og legitimiteten, og gjøre det lettere å ta initiativ til, og delta i, etisk refleksjon i profesjonsfellesskapet.
--	---

3. Karrierfaglige teorier og metoder

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet handler om teorier og metoder som er spesifikke for karriereveiledning, og om fysiske og digitale veiledningsformer. Karriereveilederen i skolen har innsikt i bredden av teorier og metoder, og evner å anvende dem i veiledning av elever.	
Kunnskaper	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> har kunnskap om hvordan elever gjør valg, og hva som påvirker elevens valg og karriereutvikling har kunnskap om muligheter og begrensninger knyttet til verktøy som benyttes til utforskning av interesser, ønsker og muligheter for utdanning og arbeid 	Valg, overganger og karriereutvikling står i fokus i dette kompetanseområdet. For karriereveilederen handler det om å ha kunnskap om elevenes valgprosess og hva som påvirker den, og om hvilke faktorer som er viktige for å skape gode overganger mellom skoleslag, fagområder, mellom skole og læreplass, skole og høyere utdanning osv. Det er utviklet mange ulike verktøy som kan brukes i elevenes utforskning av interesser og evner knyttet til utdanning og arbeid. Mangfoldet av tilnærminger spenner fra små, egenutviklede hjelpemidler til avanserte og helhetlige utforskningsverktøy. Karriereveilederen trenger kunnskap om hvilke muligheter og begrensninger som ligger i ulike verktøy, for å kunne vurdere hensiktsmessig bruk tilpasset enkeltelever, grupper og klasser.
Ferdigheter	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> kan anvende relevant karriereteori og begrunne valg av karriereveiledningsmetoder i møtet med elevene kan integrere fysiske og digitale veiledningsformer i tråd med elevenes behov, individuelt og i gruppe og klasse 	Det finnes flere karriereteoretiske retninger og et mangfold av karriereveiledningsmetoder. Dette området handler om å kunne plukke ut og anvende relevant karriereteori og metoder, og å kunne begrunne disse valgene ut fra hensikten, konteksten og behovene til eleven eller elevgruppa. I skolen er det også viktig at karriereveilederen har oppmerksomhet på hvordan planlegge og gjennomføre digitale og fysiske veiledningsøkter som stimulerer elevenes evne til refleksjon rundt egen situasjon og framtid.
Generell kompetanse	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> kan anvende karriereteori til nytanking og innovasjon i skolens karriereveiledningstjeneste 	Den generelle kompetansen handler om å kunne bruke kunnskapen om karriereteori til å vurdere og bidra til videreutvikling av skolens karriereveiledningstjeneste på et faglig grunnlag. Utvikling av tjenesten vil som regel skje i samarbeid med skolens ledelse og lærere.

4. Karrierelæring

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet handler om å legge til rette for aktiviteter og læringsprosesser slik at elevene utvikler karrierekompetanse. Karriereveilederen har kompetanse til å legge til rette for karrierelæring for elev, klasse og gruppe, alene og sammen med andre på skolen.	
Kunnskaper	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> har kunnskap om karrierelæring og karrierekompetanse har kunnskap om kompleksiteten i det å håndtere forandring og overganger 	<p>Karriereveilederen trenger kunnskap om hvorfor karrierekompetanse er viktig for å kunne ta gode valg og håndtere overganger nå og gjennom livet. Elevene kan tilegne seg karrierekompetanse gjennom å delta i karrierelæringsaktiviteter.</p> <p>Læringsteori er et stort område innen pedagogikken, med en rekke ulike retninger og tradisjoner. Læringsteorier ligger til grunn for karrierelæring som fagområde. Karriereveilederen trenger kunnskap om hvordan man kan legge til rette for gode karrierelæringsprosesser, i både individuelle samtaler, gruppe og klasse, og både i og utenfor skolen.</p> <p>Overgangsfaser kan arte seg på mange ulike måter. De kan være både korte og lange, synlige og usynlige og ønsket og ufrivillige. Det er synlige overgangsfaser både mellom ungdomsskole og videregående, fra vg1 til vg2, og fra skole til læretid, høyere utdanning eller ut i arbeidslivet. Kunnskap om disse og andre overganger, og hvilke utfordringer de kan innebære for elevene, er sentralt for å kunne tilpasse karrierelæringen til den enkelte.</p>
Ferdigheter	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> kan planlegge, gjennomføre og vurdere utbyttet av ulike karrierelæringsaktiviteter kan samarbeide med aktører som kan bidra til karrierelæringsaktiviteter med relevans for den enkelte elev, gruppe og klasse 	<p>Dette området handler om hvilke ferdigheter karriereveilederen trenger for å kunne legge til rette for karrierelæring, og for å kunne vurdere om karrierelæringsaktivitetene gir relevant utbytte for elevene.</p> <p>Karrierelæring kan foregå i mange former og formater. Karriereveilederen må derfor kunne planlegge og gjennomføre ulike typer aktiviteter som er tilpasset elev, gruppe eller klasse.</p> <p>Mange kan bidra inn i karrierelæringsprosesser for å gjøre dem relevante for den elevgruppen det jobbes med. Et samarbeid mellom karriereveilederen, faglærere, andre ressurspersoner på skolen, foresatte og eksterne samarbeidspartnere vil kunne gjøre karrierelæringen mer variert og tettere integrert både med den faglige utviklingen elevene går gjennom, og det arbeidslivet som venter elevene i fremtiden.</p>
Generell kompetanse	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> kan kritisk vurdere hvordan valg av karrierelæringsaktiviteter kan påvirke den enkelte elevs valg og overganger 	<p>Den generelle kompetansen handler om å reflektere over og kritisk vurdere skolens valg av karrierelæringsaktiviteter og utbyttet av dem, og hvordan det kan påvirke elevenes valg og overganger. Eksempler på valg som kan få betydning for elevene, er graden av variasjon i karrierelæringen, hvordan karrierelæringen er tilpasset den enkelte</p>

	elev, hva slags erfaringer elevene blir eksponert for, og hvorvidt praksiserfaringer følges av refleksjon.
--	--

5. Utdanning og arbeid

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet handler om to kjernetema i karriereveiledning. Karriereveilederen i skolen har kompetanse om utdanningsveier, arbeidsliv og arbeidsmarked, og kan veilede elevene i bruk av aktuell og kvalitetssikret karriereinformasjon.	
Kunnskaper	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> har oppdatert kunnskap om utdanningssystemet på alle nivåer har kunnskap om forventninger og krav knyttet til jobbsøkningsprosessen og fremtidig deltakelse i arbeidslivet 	<p>For å kunne legge til rette for at elevene kan gjøre informerte og bevisste valg, trenger karriereveilederen et bredt spekter av kunnskaper om utdanning og arbeid.</p> <p>Slik kunnskap inkluderer de ulike nivåene innenfor utdanningssystemet, søknadsprosessene, utdanningsmuligheter lokalt og nasjonalt, hvor man finner informasjon om utdanningstilbud, og hva som gjelder av regler, krav, frister, dispensasjoner og støtteordninger. I tillegg inkluderer det kjennskap til de ulike ordningene som finnes på siden av de ordinære utdanningsløpene, som for eksempel lærekandidatordningen, praksiskandidatordningen og muligheten for tilpassede og lengre løp.</p> <p>Karriereveilederen trenger også kunnskap om jobbsøkerprosessen og om hva som vil møte elevene av forventninger som arbeidstakere, for å kunne støtte dem i valgprosessen og forberede dem på fremtidig arbeidsliv.</p> <p>Dette kunnskapsområdet handler også om å ha en viss oversikt over arbeidslivets behov og etterspørsel etter arbeidskraft lokalt, og om å vite hvor elevene kan finne mer informasjon om dette, både regionalt og nasjonalt.</p>
Ferdigheter	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> kan anvende kvalitetssikrede informasjonskanaler om utdanning og arbeid og utøve kildekritikk kan legge til rette for at elevene opplever utdannings- og arbeidsmarkedsinformasjon som relevant, forståelig og tilpasset deres ønsker, muligheter og begrensninger 	<p>Karriereveilederen i skolen kan vise elevene hvor og hvordan de finner kvalitetssikret informasjon om utdanning og arbeid. Dette fordrer at karriereveilederen selv kan finne og vurdere informasjonen kritisk. Det er spesielt viktig siden tilgangen på slik karriereinformasjon på nett er så stor, og kan virke overveldende på elevene.</p> <p>For at utdannings- og arbeidsmarkedsinformasjon skal være nyttig for elevene, er det også viktig at karriereveilederen er i stand til å formidle hva den betyr, og vurdere informasjonen sammen med elevene, opp mot deres ønsker og rammebetingelser. Det kan både dreie seg om hvordan karriereveilederen legger til rette for at elevene klarer å sette ord på hva de kan og hvilke interesser de har, og om å bidra til at de ser koblingene mellom egen kompetanse og interesser, og muligheter innenfor utdanning og arbeid.</p> <p>Ferdigheter i å kunne veilede elever i søknadsprosesser handler blant annet om å kunne balansere det å gi informasjon om krav og prosedyrer,</p>

<ul style="list-style-type: none"> kan veilede i søknadsprosesser 	opp mot at elevene selv tar ansvar for prosessen og finner frem til nødvendig informasjon.
Generell kompetanse	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> har innsikt i den betydningen som utdanning og arbeid har for den enkeltes liv 	Den generelle kompetansen handler om innsikt i hva det betyr for mennesker å få delta i utdanning og å arbeide. Arbeid kan handle om både lønnet og frivillig arbeid og annen aktivitet. Livskvalitet, helse, økonomi, muligheter for samfunnsdeltakelse og innflytelse er noen av faktorene som ofte henger sammen med utdanning og arbeid.
	Denne kompetansen viser seg også ved at karriereveilederen kan reflektere over, og formidle verdien av, utdanning og det å være en del av et arbeidsliv. Videre er karriereveilederen også bevisst på når det er viktig og mulig å utfordre strukturer som hindrer elever i å ta den utdanningen de ønsker, eller som vil hindre fremtidig arbeidsinkludering.

6. Målgrupper og kontekst

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet handler om ulike målgrupper, omgivelsene som påvirker karriereutvikling, og hva som setter rammer for karriereveiledningen. Karriereveilederen i skolen har kompetanse om elevmangfoldet, og om hvordan sosiokulturelle forhold kan påvirke den enkelte elevs valg og karriereutvikling.	
Kunnskaper	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> har kjennskap til relevante lover og regler som setter rammer for karriereveiledningen i skolen har innsikt i hvordan sosiokulturelle forhold kan påvirke elevenes valg og utvikling når det gjelder utdanning og arbeid 	Dette området dreier seg om kunnskap om mangfoldet av elever i skolen, deres behov og forutsetninger for å ta gode valg om utdanning og arbeid, og hva som setter rammer for skolens karriereveiledning. Karriereveiledningen er regulert i opplæringsloven.
	Sosiokulturelle forhold spiller en betydelig rolle for elevens karriereutvikling. Disse forholdene refererer til den sosiale og kulturelle konteksten eleven vokser opp i, og handler om kjønn, sosioøkonomisk bakgrunn, etnisitet, alder, funksjonsevne, helse, religion, seksualitet med mer. Innsikt i hvordan dette kan påvirke elevenes valg og utvikling, kan gjøre karriereveilederen bedre i stand til å møte elevene der de er, og bidra til å utvide deres mulighetshorisonter.
Ferdigheter	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> anerkjenner elevens livssituasjon og behov, og kan bidra til utforskning av muligheter og begrensninger kan samhandle med foresatte om elevenes valgprosess og karrierelæring 	Dette området handler om ferdigheter karriereveilederen trenger for å kunne bistå elevene i utforskning av egne muligheter.
	Konteksten elevene lever i, kan virke inn på måten de tenker om valg, utdanning og arbeid. Karriereveilederen må kunne ta utgangspunkt i deres situasjon og det de synes er viktig, og bygge videre på det. Samtidig må karriereveilederen kunne utfordre elevene og sette forestillinger, som kanskje er ubevisste for dem, i et nytt perspektiv. Elevenes vurdering av muligheter og begrensninger kan være rasjonelt begrunnet, eller de kan være basert på manglende kunnskap eller begrensninger de selv eller omgivelsene legger på dem.

	Foreldregruppa er en målgruppe som er særegen for karriereveiledere i skolen. Foreldrenes betydning for elevenes valg av utdanning og arbeid er godt dokumentert gjennom forskning. For karriereveilederen betyr det at det blir viktig å etablere en god samarbeidsrelasjon med foreldrene for å kunne bistå elevene i deres valgprosess og karrierelæring.
Generell kompetanse	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> har innsikt i konsekvenser av utenforskap og betydningen av inkludering og sosial rettferdighet for eleven og for samfunnet 	<p>Den generelle kompetansen handler om å ha innsikt i hvordan karriereveiledning kan bidra til å motvirke utenforskap og fremme sosial rettferdighet.</p> <p>Begreper som utenforskap, inkludering og sosial rettferdighet er nært knyttet til hverandre, og karriereveiledning er et virkemiddel for å bidra til at alle elever har like muligheter, kan bidra i samfunnet og leve et godt og verdig liv som voksne. Karriereveiledning kan, gjennom god og individtilpasset informasjon og veiledning, bidra til inkludering av elever som har utfordringer med å finne en vei gjennom utdanning og arbeid eller annen aktivitet. Inkludering og sosial rettferdighet er nøkkelprinsipper for å redusere utenforskap og skape et mer bærekraftig samfunn, og flere av FNs bærekraftsmål vektlegger nettopp utdanning, arbeid og inkludering.</p>

7. Utvikling, nettverk og systemarbeid

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet handler om å skape et mest mulig helhetlig karriereveiledningstilbud på skolen. I samarbeid med skolens ledelse, lærere og eksterne samarbeidspartnere kan karriereveilederen utvikle tilbudet om karriereveiledning og karrierelæring.	
Kunnskaper	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> har kunnskap om betydningen av å jobbe målrettet med karriereveiledningsarbeid på egen skole har kjennskap til hvordan karriereveiledningsfeltet i Norge er organisert 	<p>Det er mange forventninger knyttet til karriereveilederens rolle og arbeid. Karriereveilederens primære målgruppe er elevene, men karriereveilederen samarbeider også med skoleledelsen, lærere, foreldre, arbeidslivet og utdanningsinstitusjoner på nivået over egen skole. Dette området dreier seg om kunnskaper karriereveilederen trenger for å kunne være med på å utvikle et helhetlig karriereveiledningstilbud for elevene. Det handler om å ha systemforståelse og forstå verdien av å samarbeide, sette felles mål, jobbe strategisk og vurdere resultater av innsatsen.</p> <p>Karriereveiledningsfeltet består av mange målgrupper og tjenester det er viktig for karriereveilederen å kjenne til for å kunne samarbeide ved behov, og for å informere elevene om andre tjenester.</p>
Ferdigheter	Kommentar
Karriereveilederen i skolen: <ul style="list-style-type: none"> er i stand til å drive utviklingsarbeid og jobbe målrettet for å styrke 	<p>Dette området handler om ferdigheter som karriereveilederen trenger for å kunne drive utviklingsarbeid og samarbeide med andre skoler, utdanningsinstitusjoner og arbeidslivet, i samarbeid med ledelsen og lærere.</p>

<p>karriereveiledningstilbudet på egen skole</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan bygge nettverk og samarbeide med utdanningsinstitusjoner og arbeidsliv og med andre karriereveiledningstjenester 	<p>Karriereveilederen jobber i et system der mange aktører internt på skolen og eksternt har sine roller, oppgaver og krav.</p> <p>Karriereveilederen må kunne bidra med sin kompetanse og faglige perspektiver i dette systemet og samhandle godt og konstruktivt om måloppnåelsen. Nettverksbygging er viktig for å kunne trekke på interne og eksterne ressurser i karriereveiledningsarbeidet.</p> <p>Et faglig nettverk innenfor karriereveiledning gir mulighet for å dele erfaringer og lære om hvordan andre har fått til godt samarbeid og utvikling av karriereveiledningen på sin skole.</p>
<p>Generell kompetanse</p>	<p>Kommentar</p>
<p>Karriereveilederen i skolen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • har forståelse for hva som styrer rammebetingelsene for tjenesten, og hva som er karriereveiledningens bidrag for individ og samfunn 	<p>Den generelle kompetansen innenfor dette området handler om innsikt i omverdenen til karriereveiledningen i skolen og om faglige og politiske prosesser som gir rammer for tjenesten. Eksempler på dette er forståelse for hvordan karriereveiledning i skolen er knyttet til utdanningspolitikken, hva som fra politisk ståsted er hensikten med karriereveiledning, og hva tjenesten skal bidra med i samfunnet. Det inkluderer også en forståelse av hvordan fagkunnskap og faglige argumenter er viktige bidrag i politiske prosesser.</p>

Vedlegg 2: Kompetansestandarder for utdanningsvalglæreren

1. Relasjoner og dialog

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet dreier seg om å ha relasjonskompetanse og å kunne legge til rette for dialog med og mellom elever i faget.	
Kunnskaper	Kommentar
Utdanningsvalglæreren: <ul style="list-style-type: none"> har kunnskap om veiledningspedagogiske prinsipper, som dialog- og erfaringsbasert læring har kunnskap om hvordan etablere, utvikle og vedlikeholde gode relasjoner og god dialog mellom elever 	Dette området dreier seg om kunnskaper læreren trenger om relasjoners betydning for læring, og om det å legge til rette for dialog- og erfaringsbasert læring i faget. Videre omhandler det kunnskap om hvordan læreren kan legge til rette for refleksjon gjennom elevaktive arbeidsformer. Sentralt her er relasjonen og dialogen mellom lærer og elev, og mellom elever, og at det har betydning for elevenes utvikling av karrierekompetanse.
Ferdigheter	Kommentar
Utdanningsvalglæreren: <ul style="list-style-type: none"> kan drive veiledningsprosesser i klasserommet kan legge til rette for at elevene støtter hverandre i utforskning av seg selv, sine valg og muligheter 	Dette området handler om hvilke ferdigheter læreren trenger for å drive veiledningsprosesser i klasserommet, der elevene får mulighet for å utforske, lære og se sammenhenger mellom utdanning, arbeid og egen identitet. Veiledningsfaget inneholder et bredt spekter av mulige metoder, verktøy og tilnærminger. Læreren trenger et bredt repertoar for å kunne ta bevisste og begrunnede valg av metoder og verktøy i undervisningen. For å oppnå en god prosess med eleven trenger læreren også gode kommunikasjonsferdigheter og relasjonelle ferdigheter.

2. Etisk bevissthet

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet handler om å ha innsikt i de etiske utfordringene som kan oppstå i undervisning og samhandling med elevene i faget.	
Kunnskaper	Kommentar
Utdanningsvalglæreren: <ul style="list-style-type: none"> har innsikt i egne holdninger og meninger, og hvordan elevene kan påvirkes av disse kjenner de etiske retningslinjene for karriereveiledning 	Lærerens verdier, holdninger og atferdsmønstre vil kunne prege samhandlingen med elevene og valgprosesser de står i. Dette området dreier seg om kunnskaper og innsikt som læreren trenger for å kunne gi etisk forsvarlig undervisning i faget og utvise god rolleforståelse. Læreren må kjenne til de tverrsektorielle etiske retningslinjene for karriereveiledning i Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning, som er en faglig standard for etikk i karriereveiledningstjenestene.
Ferdigheter	Kommentar
Utdanningsvalglæreren:	Dette området handler om hvilke ferdigheter læreren trenger for å kunne gi etisk forsvarlig undervisning. Det dreier seg om hvordan planlegge, gjennomføre, vurdere og samhandle i undervisningen. I

<ul style="list-style-type: none"> • kan reflektere over etiske utfordringer i faget og i egen undervisningspraksis • kan møte elevenes utforskning av muligheter med åpenhet og respekt 	tillegg skal læreren kunne bruke etiske retningslinjer til refleksjon over egen undervisningspraksis og samhandling med elevene.
--	--

3. Teoretisk innsikt

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet dreier seg om å ha innsikt i relevant karrierefaglig teori, og å anvende den i didaktiske vurderinger.	
Kunnskaper	Kommentar
Utdanningsvalglæreren: <ul style="list-style-type: none"> • har grunnleggende innsikt i teorier som er sentrale for karriereveiledningsfaget 	Dette området handler om å ha grunnleggende innsikt i teorier som er sentrale for karriereveiledningsfaget. Karrierefaglige teorier handler blant annet om valg, overganger, karriereutvikling, identitetsutvikling og hva valg av utdanning og arbeid innebærer. Teoriene kan hjelpe læreren til å gjøre didaktiske vurderinger og tilrettelegge for læringsprosesser som skal romme elevenes ulike behov og utgangspunkt.
Ferdigheter	Kommentar
Utdanningsvalglæreren: <ul style="list-style-type: none"> • kan anvende karrierefaglige teorier og begreper til utvikling og vurdering av undervisning 	Dette området handler om å kunne anvende teoriene for å planlegge, gjennomføre og vurdere karrierelæringsaktiviteter med elevene. I dialogen om valg, overganger og karriereutvikling kan læreren bidra til at elevene får flere perspektiver i prosesser de står i.

4. Karrierelæring og fagdidaktikk

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet er kjernen i utdanningsvalglærerens praksis. Innenfor dette området har utdanningsvalglæreren kompetanse i å legge til rette for karrierelæring i undervisning slik at elevene utvikler karrierekompetanse.	
Kunnskaper	Kommentar
Utdanningsvalglæreren: <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om hvordan legge til rette for elevenes læring og utforskning av identitet, overganger og valg knyttet til utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse 	Dette kompetanseområdet dreier seg om kunnskap om systematisk tilrettelegging av ulike læringsstrategier og aktiviteter for å bidra til elevenes karrierelæring. Undervisningen kan bestå av mange ulike tilnærminger og praksiser, både i klasserommet og på andre arenaer som bedrifter, videregående skoler osv. For å støtte elevene i utviklingen av karrierekompetanse trenger læreren kunnskap om hvilke muligheter som finnes for å legge til rette for både autentiske erfaringer og relevante lærings situasjoner, og dialog om disse i undervisningen.
Ferdigheter	Kommentar

<p>Utdanningsvalglæreren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan gjøre pedagogiske og fagdidaktiske vurderinger i undervisningen, for å legge til rette for at elevene utvikler karrierekompetanse • kan legge til rette for at elevene kan arbeide erfaringsbasert, hente inn og vurdere informasjon og reflektere sammen 	<p>Dette området handler om hvordan læreren er i stand til å operasjonalisere læreplanen i faget for å bidra til elevenes karrierelæring. Det innebærer også å kunne jobbe med kontinuerlig forbedring og utvikling av undervisningspraksisen basert på erfaringer man gjør.</p>
---	--

5. Utdanning, arbeid og identitet

<p>Innledende beskrivelse</p>	
<p>Kompetanseområdet handler om å kunne legge til rette for at elevene utforsker utdanningsmuligheter og arbeidsliv, i sammenheng med egne interesser og identitet.</p>	
<p>Kunnskaper</p>	<p>Kommentar</p>
<p>Utdanningsvalglæreren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om videregående opplæring og de ulike utdanningsveiene • har kjennskap til ulike typer jobber, arbeidsmarkedet og forventninger og krav i arbeidslivet 	<p>Dette området dreier seg om kunnskaper læreren trenger om utdanningssystemet, ulike yrker, arbeidsmåter og arbeidsmarkedet, for å gi god informasjon og undervisning. Læreren må kjenne videregående opplæring godt, men trenger også å kjenne til de neste nivåene i utdanningssystemet, og å vite hvor oppdatert og kvalitetssikret informasjon finnes.</p> <p>For å kunne støtte elevene i valgprosesser og forberede dem på fremtidig arbeid, trenger læreren også å vite noe om forventningene som vil møte elevene i arbeidslivet.</p>
<p>Ferdigheter</p>	<p>Kommentar</p>
<p>Utdanningsvalglæreren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan legge til rette for at elevene lærer hvordan de kan finne kvalitetssikret utdannings- og arbeidsmarkedsinformasjon og utøve kildekritikk • kan legge til rette for at elevene utforsker sammenhengen mellom utdanning, arbeid, egen identitet, ferdigheter og interesser 	<p>Dette området handler om å formidle kunnskap om utdanningsveier, yrker, arbeidsmarked og arbeidsliv på en måte som oppleves relevant og forståelig for elevene.</p> <p>Det handler også om å kunne lære elevene hvordan de finner kvalitetssikret informasjon om utdanning, yrker og arbeidsmarked, og hvordan de kan vurdere informasjonen kritisk. Dette er spesielt viktig når tilgangen på karriereinformasjon på nett er så stor og kan virke overveldende på elevene.</p>

6. Kontekst og kritisk refleksjon

<p>Innledende beskrivelse</p>	
<p>Kompetanseområdet handler om å kunne legge til rette for at elevene kan reflektere kritisk over hvordan konteksten virker inn på utforskning av utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse.</p>	
<p>Kunnskaper</p>	<p>Kommentar</p>
<p>Utdanningsvalglæreren:</p>	<p>Sosiokulturelle forhold spiller en stor rolle i elevens karriereutvikling. Disse forholdene refererer til den sosiale og</p>

<ul style="list-style-type: none"> har kunnskap om hvordan sosiokulturelle forhold virker inn på elevenes muligheter og valg 	kulturelle konteksten eleven vokser opp i, og handler om kjønn, sosioøkonomisk bakgrunn, etnisitet, funksjonsevne, helse, religion, seksualitet med mer. Innsikt i hvordan disse forholdene kan påvirke elevenes valg og utvikling, gjør læreren i stand til å møte elevene der de er, og bidra til å utvide deres mulighetshorisont.
Ferdigheter	Kommentar
Utdanningsvalglæreren: <ul style="list-style-type: none"> kan legge til rette for elevenes kritiske refleksjon om hva og hvem som påvirker valg av utdanning og arbeid kan legge til rette for at elevene kan oppdage og utforske flere muligheter for deltakelse i utdanning og arbeid, og i samfunnet generelt 	Et viktig formål med karrierelæring og karriereveiledning er å bidra til at den enkelte kan ta valg som passer egne interesser, evner og behov. Læreren må kunne legge til rette for prosesser der elevene kan reflektere kritisk over sin egen kontekst, og finne fram til sitt eget ståsted og valg. Læreren kompetanse til å legge til rette for kritisk refleksjon kan bidra til at elevene utforsker antakelser, verdier og rammer for deltakelse i utdanning og arbeid, og hvorfor man ofte tar disse for gitt. Læreren må kunne legge til rette for prosesser der elevene får utforske flere og andre muligheter enn de i utgangspunktet kjente til.

7. Samarbeid og fagutvikling

Innledende beskrivelse	
Kompetanseområdet handler om å ha kompetanse i å utvikle faget sammen med profesjonsfelleskapet på egen skole, for å bidra til et helhetlig karriereveiledningstilbud for elevene.	
Kunnskaper	Kommentar
Utdanningsvalglæreren: <ul style="list-style-type: none"> har kunnskap om fagets læreplan og tverrfaglige karakter 	Dette området dreier seg om kunnskaper læreren trenger for å være med og bidra til et helhetlig karriereveiledningstilbud for elevene, og trekke på ressurser både innenfor og utenfor skolen. Sammen med faglærere, karriereveilederen og ledelsen på skolen kan utdanningsvalglæreren bidra til å utvikle faget og fagets tverrfaglige karakter.
Ferdigheter	Kommentar
Utdanningsvalglæreren: <ul style="list-style-type: none"> kan ta i bruk de tverrfaglige mulighetene i faget for å styrke faglig relevans for elevene kan samarbeide med interne og eksterne aktører for å utvikle faget på egen skole 	Dette området handler om at læreren klarer å lage gode faglige koblinger mellom utdanningsvalgfaget og andre fag. Det kan bidra til at elevene opplever de andre fagene som mer relevante, både her og nå, og med tanke på framtidig utdanning og arbeidsliv. Det kan bidra til økt motivasjon for læring. Et samarbeid om utdanningsvalgfaget, på egen skole og/eller med andre skoler, kan gi mulighet for å dele erfaringer og god undervisningspraksis. Kontakt og samarbeid med arbeidslivet kan gi læreren mulighet for å utvikle og oppdatere sin kunnskap om arbeidsliv og arbeidsmarked.

Vedlegg 3: Deltakere i FoU-gruppene

FoU-gruppe: Kompetansestandarder for karriereveilederen i skolen

Hilde Kjendalen, universitetslektor, INN (tidligere karriereveileder i videregående skole)

Håvard Saur, høgskolelektor, INN (nå karriereveileder i ungdomsskolen)

Torborg Jorddal, karriereveileder i videregående skole

Hedvig Løken, karriereveileder i ungdomsskolen

Aud Jorunn Hammershaug Hagesveen, karriereveileder i ungdomsskolen

FoU-gruppe: Kompetansestandarder for utdanningsvalglæreren

Maren Bråten Melhus, karriereveileder i ungdomsskolen

Kristin Sander Viken, avdelingsleder i ungdomsskole

Guro Svalestuen, avdelingsleder i ungdomsskolen

Jeanette Ringvoll Wærsted, karriereveileder og lærer i ungdomsskolen (nå nettverkskoordinator i

Karriere Buskerud)

Linda Trandum, karriereveileder i ungdomsskolen

 post@hkdir.no

 hkdir.no

